OBSIDI-ONIS MADEBVR-GI, ANTIQVAE AC INCLY-tæ Saxonum urbis, anno 1550. & 51. à Cæsarianis factæ, succincta atque hi-storica descriptio.

PER SEBASTIANVM BES-selmeierum eius urbis ciuem Germanico idio-mate conscripta, nunc uerò primum Latio donata.

IN MADEBVRGVM tetrastichon.

Ante quidem bellum, in bello, post deniq; bellum
Est mihi seruatus uirginitatis honos:
Sed quoniam iam sum tot millia passa uirorum,
Dic mihi quo potui uirgo manere modo?

Basileæ, Anno M. D. LII.

6

INTERPRES LECTORI S.

SI tam sancta, tã integra apud nostrates fidei obseruatio hodie etiam esset, quàm apud maiores nostros olim fuit, bona libertatis Germanicæ pars minimè nunc collapsa prostrataq́; iaceret. Proditiones enim paßim sæuientes, totam ferè Germaniam in mutua intestinaq́; bella concitarunt atq; conuerterunt. Nam quod multi stultè Hispanorum armis attribuunt, id omne ciuili illi discordiæ iure ascribendum est. Principũ alij officio suo uix satisfecere: alij quod potuere, pro uirili præstitere: id rei euentus declarauit. Ciuitates Principibus non satis fidentes, aliæ statim defecere, nullo etiam adhuc hoste conspecto: aliæ gubernatæ à magistratu magis mercatore quã milite, priuato cõmodo publico bono præposito, plebẽ quoq; ad defectionem solicitarunt. Madeburgũ uerò, nobilis Saxoniæ atq; antiqua urbs, quæ à uirginitate nomẽ habet, diu illam integrã illibatamq́; conseruans, graue diuturnamq́; obsidionẽ experiri maluit, quàm pares cũ cæteris ciuitatibus conditiones acceptare. Hanc autor, huius urbis ciuis, ac durante obsidione uigilũ præfectus, summa fide ac diligentia, omni etiã affectu seposito, lingua Germanica descripsit. Quam Gallis quoq; & Italis me cõmunicari exoptantẽ, improbæ amicorum preces ad eius interpretationẽ compulere. Hæc si crassiore orationis filo contexta est, ut certè est, quæso Lector egregiã uoluntatem magis consideres, quàm facundiam affectatam. Vale.

HISTORIA BELLI Madeburgensis.

ANNO 1550. Henricus Dux Brunsui-censis exercitum contra urbem Brunsuigam, quò illam obsidione cingeret, eduxit. Durante uerò obsidione quũ pagos & uillas circumiacentes, inter quas etiã nonnullæ suæ ditionis erant, ferro igniq; multifariam deuastasset, animaduertens suas copias minores esse quàm ut tantam urbem expugnarent, laboraretq; etiam pecuniarum angustia: tandem sua atq; suorum astutia tantum peractum est, ut Cæsar sese huic negocio immisceret, mandaretq; partibus ut bello in totũ abstinerent, quousq; cõtrouersia causæ iure atque iudicis sententia definiretur. Sic contigit ut bimestri spacio urbs obsidione liberata sit, militesq; sub pacis prætextu ab utrisq; partibus dimissi. Id ea ratione factum est, ut nulla eius regionis ciuitatum aliquid belli in posterum suspicaretur: uerùm Dux Brunsuicensis, quum negocijs priuatis atque domesticis multum obrueretur, neq; ob id ex Ducatu suo discedere liceret, cogitabat absens consilio & industria efficere id quod præsens uiribus nequibat. Iunctis itaq; sibi Canonicis Madeburgensib. eorumq; asseclis, principẽ quendam iuuenem & manu strenuum excitabant, qui dimissas paulò antè copias eorũ nomine conscriberet,

ſeq; illorum ducem fore polliceretur. Huic Georgio nomen eſt, ex nobili Mechelburgenſium domo oriundo, qui ſub duce Henrico Brunſchuigam obſidente militauerat, egregiamq; operã nauauerat. Quò uerò huius Georgij Mechelburgenſis alacritatem magis incitarent Canonici, trium illi nobilißimorum Archiepiſcopatus caſtellorum, Vuantzlebij, Dreilebij, ac Vuolmerſtadij dominiũ decernebãt, modò ui armata illa ſibi uẽdicaret. Defunctus enim erat eo tẽpore Ioan. Albertus Archiepiſcopus, carebatq; tota diœceſis legitimo domino, quo fiebat ut omnem ſibi poteſtatem Canonici uſurparent. Spei igitur plenus atq; fiduciæ Dux Georgius Mechelburgenſis, dimiſſas ac dißipapatas copias colligebat, hac tamen conditione ut ante decimumquintũ diem elapſum, imperatorem ſuũ, quiſnam hic futurus eſſet, non eſſent reſcituri. Interea temporis promittebat militibus regionem aliquam diripiendam, quæ & cõmeatus abundantiam & innumeras diuitias eſſet ſuppeditatura: quod pro ueteri conſuetudine ijs copijs contingere ſolet, quæ Duce carent. Hiſce promißionib. mirificè animati milites, ſumma gratulatione ſub prædictis conditionibus ſeſe imperata facturos acclamabant. Læti igitur milites, ſub Mechelburgenſis auſpicijs optimè inſtructi per diœceſim Halberſtadienſem incedebant, quoadusq; omnibus accolis inexpectati in Madeburgenſi archiepiſcopatu caſtra metarentur. Quem pro ſua libidine milites paßim ferro igniq; depopulantes, atq; undiq;

undiq; quicquid sese offerret diripientes, irrecupera bile incolis detrimentum intulere. Cui quidem libidini nihil aliud quàm Caroli Cæsaris bannũ, quo urbẽ Madeburgum Canonici atq; asseclæ eorum per fas nefásq; constrinxerant, prætexuerunt. Quod tamẽ ad eas ditiones quæ ad Archiepiscopalẽ diœcesin pertinebant, tum temporis à Madeburgensibus occupatas, ideo non extendi potuiße uidetur, quòd omnia à Cæsare tributa imperata semper pependerint. Neque etiam in hunc finem à Madeburgensibus fuere occupatæ ut nunquã essent illas restituturi: quinimo Canonicis, modò ad bannum Cæsareũ soluendum intercederent, plenam illarum possessionem non semel promiserunt, uerùm nequicquam hæc respiciente Duce Georgio, Vuantzlebium oppidulũ 17. Septembris cepit, expugnauit, diripiendumq; militibus conceßit, prædáq; diuisa, dimißis nudis ac spoliatis ciuibus, ignem oppido subiecit. Cùm autem arcem quoq; oppugnare tẽtaret, quæ nostro præsidio tenebatur egregiè munita, uidens nostrorum in eius defensione uirtutem singularem, non sine iactura suorum ab inchoata oppugnatione cessauit, req; infecta disceßit.

His ita gestis, plures alios eiusdem diœceseos uicos ferendo agendóq; populabundi incursitarunt, plus se prædones quàm milites esse ostendentes, & quod detestandum est, paßim colonos ære collato, sese ab incendijs liberare coëgere. Quo facto, quũ iam domus suppellectiliáq; sua ab hostili igni immunia fore spe-

 rarent

rarent, multis magnisq; Quæstoris pollicitationibus freti, uana spe ducti, abeunte iam Quæstore, à posterioribus copijs quæ sequebantur, quantumuis uectigali irrogato liberaliter persoluto, omnes suæ facultates quæ reliquæ erant, ablatæ direptæq; sunt. Quod equidem miseri coloni crebra eximis præcordijs suspiria trahentes, mœstosq; gemitus ædentes, ipsi aspexere. Atq; manifestum omnibus est, nihil quicquam fortunarum suarum infœlices conseruare potuisse.

In tanta itaq; rerum omnium denudatione constituti undiq; coloni, uidentes se tributo persoluto nec ignem nec hostiles manus à bonis suis auertere potuisse, queruli & uociferantes concurrere, uitæ atq; etiã corporum saluti posthac non parcere, postquàm res amisissent, coniurare. Ab urbe igitur ut suppetiæ sibi ferantur, petere, quò & hostium incursiones arceri, et agrorum depopulationes in posterum prohiberi possint. Quorum exemplo moti nonnulli quoq; Archiepiscopatus uici, idem consilij capiunt: omnes uno animo quid sibi auxiliorũ ab urbe expectandũ sit, audire desiderantes. Senatus igitur populusq; Madeburgensis istorum lachrymis ac querimonijs multum (ut par est) commotus, auxilia illis suppetiasq; promisit: mandabatq; ut die Dominico, qui erat D. Matthæi apostoli, armis, equis, & curribus instructi ad urbem cõparerent. Hi læti, & ad iussa exequenda prompti, ex omni agrestium numero quartum quenq; ascripsere, urbiq; adduxere. Hiis eodem quo aduenere die, urbis

uec

tres equitum turmas, peditum aliquot cohortes (quæ tam ex ciuibus quàm auxilijs constabant) addidit, ita ut tota acies tria millia uirorum complecteretur. Atq; sic instructa acie, additis insuper curribus, quadrigis, tormentisq; æneis undecim, ex urbe, præmisso uallo ex bigis quadrigisq; confecto, prodiere. Progreßi autem ad Vuolmerstadiū usq;, ad duo ab urbe miliaria Germanica, ibi in agro uicino castra metati sunt, ac ea nocte quieuere. Ante auroram uerò motis castris, hostibus in Hilderslebio tum consistentibus sese ostenderunt, qui parua interiecta mora se ex uico effudere, utrinq; conferre signa parati. Nostri igitur acie instructa, atque suis omnibus intra uallum receptis, ciuibus auxilijsq; in primos ordines, ubi summum plerunq; imminet periculū, collocatis: hostis nostrorum institutum intelligens, atq; etiam cataphractorum dispositionem notans, celerrimo usus strategemate, acie suorum circunuersa, seminudam post principia agrestiū multitudinem adorsus est: quod equidem nostri, carrorum impedimentis impediti, commodè prohibere nequiuerunt. Tum agrestes copiæ, iactatæ paulò antè fortitudinis immemores, quæ etiam calceis suis obruere hostem comminatæ erant, abiectis turpiter armis aufugere, flebiliter ululare, ordines deniq; nostros turbare. In hanc ordinum perturbationem confusionemq; hostes adeò sese implicauerant, ut à militibus nostris socij ab aduersarijs uix amplius dignoscerentur. Rebus ita perturbatis, hostium interim

equitatu densato cuneo in nostros irrumpente, impetusq; uiolentia totam aciem dissoluente, magnus agricolarum numerus, qui fuga iam saluti consulere satagebant, trucidatus est. Milites quoq; nonnulli atque etiam ciues interempti sunt, bona tamē eorum pars captiua abducta, maior obuium flumen tranando, ubi periculosa difficilisq; sese equitibus offerebat persecutio, euasit. Ciues autem magno ære suam redimere captiuitatem oportuit, adeò ut multis tota etiam bonorum suorum summa uix sufficere potuerit. Quod ad milites uerò attinet, quanam ab hostibus ratione tractati et liberati fuerint, infrà suo loco latius explicabo. Redeamus igitur ad ciues. Crudelißimè hi unà cum agricolis ab hoste habiti sunt. Hic honestior paulo delicatiorq; habitus multis florenorum millibus præstabat, quòd omnes qui pannosi uilioribusq; uestibus incederent, etiam post multos à captiuitate dies elapsos ab equitibus perfoderentur. Insequenti à prælio commisso die, omnibus nostris tormentis, curribus atque quadrigis in Hilderslebio relictis, Mechelburgensis Dux instructa nobilium stipatus caterua, ad impedimenta ea uisenda profectus est. Contemplatus igitur illa, ridens in hæc uerba prorupit: Ita sanè oportuit Madeburgenses ludicra Martis præmia degustare. Ad quæ uerba unus ex comitib. hoc modo respōdisse fertur: Ita sanè est ut dicis, illustrißime princeps. Madeburgenses bello nos prohibere, omniaq; consilia nostra subuertere conati sunt: nunc uerò nostris oculis omnes

omnes cernimus, equis, quadrigis, curribus bombar/ disq; nos egregiè strenueq; ab ipsis promoueri. Quid hîc aliud dicendum est, quàm Deum Opt. Max. à nostris partibus stare, et Madeburgenses ob stolidam eorum pertinaciam punire? Nunc tandem Principes omnes, cæteriq; duces ultrò nostras sequentur partes, neq; ullus erit miles qui non nostra sit stipendia exopitaturus. Atqui utinam nobis ante impudens illorũ ac detestanda audacia constitisset, quàm tantum captiuorum numerum abduximus, nimirum omnes his nostris manibus trucidassemus. (Cõstans aũt fama hostium castra peruagarat, nos funibus restibusq;, quorum magnam ad impedimentorum promotionem copiam aduexeramus, in alium usum nequaquã, omnes captiuos suffocare constituiße). Huic iterum respondens Dux Mechelburgensis, sic fatur. Non est bone uir quod de hostium iugulatione cõqueraris: Id enim satis superq; mihi constat, centum me eo die hostium animas hac dextra ad orcum misisse: singulari enim uoluptate demulcebar, hostium agmina fænisecæ instar deijcere. Huius rei testes prouoco arma undiq; cruore conspersa, ensem sanguine calentem, manum deniq; hanc ex multiplici hostium sanie fumantem. Talia erant iuuenis furibundi, ac sanguinolenti principis uerba, ex immoderati caloris pectore magis quã animo sedato prolata.

Statiuis interim per aliquot dies in Hilderslebio habitis usque ad Iouis diem, qui erat primus post

D Mauritij festum, uasa hostis conclamare præcepit. Motis igitur inde castris, ad Schonbeccium posita sunt. Huc nobilissimus comes Io. Geor. Mansfeldēsis frequenti cum nobilium comitatu appulit, q exercitus præfecto, ceterisq; ducibus salutatis, expeditam militum cohortem adducere promisit. Læti ex tanti uiri aduentu hostes, tamq; ex liberali eius promissione elati, dignas Comiti gratias egere. Ipse uerò paucorum dierum interuentu milite conscripto promissis suis liberaliter stetit.

Iisdem propè diebus Dux Mauritius, Ioachimus Marchio Elector, Albertus Marchio Colnbachensis ualido cum equitatu ad exercitũ aduolauere. Quarũ sanè copiarum opportuno aduentu hostes (uti par erat) multum lætati atq; animati sunt. Tum immutatis imperijs Dux Mauritius & Albertus Marchio, totius exercitus imperatores à militibus salutati sunt: Georgius aũt Mechelburgensis equitũ magister creatus.

Sic in dies sese augentibus corroborantibusq; inimicorum uiribus, insolenti, ut fit, animi truculentia efferebantur. Rati igitur urbis præsidia languescere, atq; iam metu suarum copiarum torpere, nullum unquam amplius propugnationis specimen prabitura putabant. Et quod multum illorum fiduciam confirmabat, ex falsa quorundam oratione urbem iam & milite & telis & commeatu deniq; denudatam esse, credebant. Itaq; consilio inter se inito, uias aditusq; omnes, ad urbem deferendi cõmeatus commodiores,

præcluserunt. Verùm diuinum auxilium, quod omnibus humanis uiribus consilijsq; potius est, urbi nostræ nunquam non præsens & opitulans, abunde milites submittebat.

Præsidijs enim Brunsuicensibus iam dimißis, atq; urbis eius obsidione soluta, haud spernendus militum numerus, qui partim pro urbe, partim contra urbem militauerant, sese nobis offerebat, nomenq; dabat, nostra stipendia ceteris omnibus præferens. Sic ex militibus partim, partim etiam ex ciuibus qualicunq; exercitu confecto, qui absq; intermißione ferè, nocte ac die insolentes hostium incursiones excepit, longam ac diuturnam obsidionem tolerauimus.

In tali statu rebus nostris constitutis, nobiles paßim in diœcesi requisiti sunt, ut singuli pro uiribus sese armis equisq; expedirent. Quod eo prætextu factū est, ut hunc omnem nobilium apparatum contra hostē comparari, agris iam uicisq; diœceseos imminentem, nostri arbitrarentur. Nobilium igitur quisq; pro facultate futuro se bello præparauit. Horū nomina cognominaq;, equestres apparatus, equorum deniq; numerus, infrà à nobis recensebuntur. Eodem tempore Hale Saxonum una peditum cohors conscripta est, non secus arbitrata, quàm se in Madeburgensiū auxilium acciri: uerùm et hæc præter opinionem Madeburgicis Canonicis, & Georgio Duci, illorum ductori, adducta est. Principibus igitur nonnullis, Comitibus, nobilibusq; compluribus congregatis, qui iam omnes

uires

uires suas collegerant, ita ut nihil amplius ad rem gerendam desiderari posse uideretur, erectis signis 4. Octobris die à Schonbeccio decessere, inde ad Fermerslebium iuxta Albim situm, castrametandi gratia procedentes. Eo in loco aggere urbem uersus iacto, ac usq; ad agrorum quæ illic est eminentiam protracto, castra quoq; uallo & fossa undiq; circundedere. Hæc cũ milites nostri ex muro atq; propugnaculis uidissent, unam atq; alteram cohortem ex urbe emisere, qui hostem diuersis in locis lacessendo euocarẽt, operiq́; intentos arcerent, atq; etiam si fieri posset opus disturbarent.

Hostis itáq; hanc nostrorum audaciam ægreferẽs, fortißimè repugnando se suaq́; opera defendebat: quo factum est, ut eo die acerrimè ab utrisq; partibus conflictatum sit. Durante uerò cruenta hac pugna, hostes instructa intra uallum acie suorum uelitum fortunam expectabant. Laborantibus autem illis, & nostrorum uirtuti iam ferè cedentibus, maiores copias submisere. Renouato itaq; aliqua ex parte prælio, nostri uiæ angustias quæ illic non longè à Buggoa absunt occupauere, quarum commoditate freti, ab hostium multitudine nullo modo circumueniri potuerunt. Quod animaduertentes hostes, fatigati iam ac anhelantes, receptui cecinere.

10. Octobris nocte intẽpesta hostes magnis clamoribus sublatis, furente ac uiolento impetu usq; ad urbis portas fossasq́; ferebantur, nimirũ quòd mœnibus

faces

faces admouere in animum induxissent, seu (quod magis credo) nostram in defendendo uirtutem, si quæ esset, ac propugnaculorum industriam periclitaturi. Nã militibus nos carere ob temporis breuitatem, expeditionibus maximè incommodam, contrà uerò agricolis atq; paganis urbem refertam esse, omnino hostibus persuasum erat. Quod falsum esse mißilia ac multa uariaq; tela, quibus ipsi à nostris continenter impetebantur, satis superq; demonstrabant. Neq; ab ea nocte muris nostris appropinquare adeò temere ausi sunt, quòd tormenta nostra innumeris globulis ac clauis laminisq; constipata, exonerata deinde maximã illorum stragem ædidissent. Hanc suorum insignem iacturam nostros celare cupientes, ad auroram usq; cadauera hinc inde prostrata colligebant, certis ad id negocij constitutis, qui longius protracta à mœnibus humi mandarent. Atq; sine dubio boni prudentisq; imperatoris officium est, non tam suis quàm hostibus etiam cladem acceptam, si quo modo fieri id poßit, abscondere: ne hi fortunæ beneficio elati, altiores colligant spiritus, illi autem desperabundi animis frangantur.

Crastino die manè nostri in agris paßim loricas, caßides, bombardas, calceos, terram sanguine madentem, brachium deniq; à militis pectore tormenti globo diuulsum reperere, quò factum est ut detrimentum à nostris acceptum celare ulterius nequiuerint. Pistrina enim magno suorum infortunio & dispendio incenderant,

cenderant; quũ ab ignis ſplendore facilius conſpicerentur, eoq́; directius certiusq; à noſtris peterentur. In receſſu autem eo, quem, ut par erat, moleſtiſsimè ferebant, elephanticomio uicino (facinus hercle omni militari diſciplinæ aduerſum atq; repugnans) ignem ſubiecere. Cõflagrante igitur miſero leproſorum domicilio, Deo adiuuante omnes ægri incolumes euaſere, cubiculo illo in quod confugerant ab igne neutiq̃ aduſto: mirum dictu, niſi diuini auxilij præſentiam ibi operatam eſſe crederemus. Exinde languentes illi omnes, quorum maior pars elephantiacorũ erat, à noſtris in urbẽ recepti ſunt, ac elephanticomij reliquiæ ſemiuſtæ ſolo æquatæ. Die inſequenti manè, qui erat undecimus Octobris iterum acerrimè utrinq; pugnatum eſt, uerùm ut ſæpius tumultuariè atq; uelitaliter. Noſtri uerò milites Hortum Montanum, locum ſui natura ad hoſtium inſultus propellendos commodiorem, occupauerant: quod quũ aduerſarij animaduertiſſent, illos ut loco cederent ſummis uiribus urgere, ferreisq; tormentorum globis undequaq; impetere. Verùm noſtri, omni telorum impetu poſthabito, conſtanter loci occupati commoditatem eouſq; conſeruare, quo hoſtem iam nutabundum anhelantẽq;, atq; omnia ſua tormenta iam exoneraſſe, idq́; incaſsũ ferè, perſpicerent. Tum demũ relicto Horto Montano, ſubita ac repẽtina impreſsione facta, excurrêre, hoſtemq́; in fugam uertêre. Atque ita noſtrorum uirtus magna cum laude emicuit, ſeſeq́; oſtentauit. Fuſis

igitur

igitur (ut dixi) hostibus, quũ fossa sese fugientibus offerret lata atq; alta, atque adeo quam transilire nequicquam niterẽtur, omnes glomeratim præcipitesq; pontem uersus, qui iuxta molam ibi est, ferebantur. Ea de causa quũ quisq; primus pontem superare obnixè cõtenderet, densaq; acie progrederentur, nõ poterat nõ fieri, quin magna illorũ pars à nostris, multis uarijsq; bombardarum ictibus prosternerentur. Quo factum est, ut tandem magna suorum strage ad castra lamentabundi reuersi sint. Duodecimo igitur Octobris, induciæ (commune diuturni belli remedium) pactæ sunt, ut & mutua utrinq; colloquia tutò habere, & ultro citroq; ea, quæ necessitas exigere uideretur, proponere liceret: sic enim fore, ut tota res, quæ hactenus ferro acta sit, æquis tandem conditionibus transigatur. Quibus de causis eodem induciarum die, Vuolfgangus Princeps Anhaltinus urbem ingreditur, quem exinde Ioannes Scheyring, Ducis Mechelburgensis ab epistolis, & Holsteinus, uterq; Iureconsultus, subsequuti sunt, sperantes conceptam iam animis pacem promouere atq; concludere.

Verùm quũ Madeburgensibus uiderentur conditiones sibi offerri iniquiores, quàm ut quæ pacis speciem ullam præ se ferrent, senatus populusq; illas reiecit, atq; sic re infecta ab utraq; parte discessum est. Nihilominus durantibus inducijs permulta ab hoste petulanter procaciterq; perpetrata sunt, ac inter cætera D. Michaëlis suburbio (turpe equidem dictu)

ignis

ignis subiectus est, à quo domus nonnullæ incensæ, in cineres redactæ sunt.

Etsi uerò Ioachimus Marchio Brandeburgensis, Elector, & Henricus Brunsuicensis Dux copias suas, atq; omnis generis tormenta ad urbis excidium miserint, obsidionemq; quoad illa perduraret & uiribus & consilio iuuerint, nunquam tamen præsentes ipsi ante urbem comparuere, neq; etiam in castris traxere moram, nisi quòd semel atq; iterum ea uisendi gratia accesserunt. Certis enim de causis domi suæ detinebantur, quòd aliquot militum cohortes paßim in urbibus maritimis sese continerent, neminiq; quonam tendere constituissent, satis adhuc comperium esset. Illud autem certum erat, contra Madeburgum illas nihil quicquam molituras, neq; etiam eius rei gratia conscriptas: imò multò magis Madeburgensium hostes obsidionem soluere coacturas, si modò progredi simul integro exercitu concessum fuisset.

Vigesima Octobris Ioachimus Marchio, Elector, aliquot turmis suorũ circũseptus relictis castris Vuolmerstadium petijt. Progrediente uerò illo è regione urbis, manipulus Sclopetariorum ad urbis præsidium ex Goslaro proficiscentiũ, ab eius equitibus interceptus est et obtruncatus. Duo tamẽ ad necem usq; nõ uulnerati, Marchionianis iam abeuntibus, sese rursus in pedes erexere, à nostris tandẽ in urbem deducti ac curati sunt. Nostri uerò quum Marchionianos uidissent, ulla absq; mora pugnæ sese cõmittebant, compluresq;

iulnera

uulnerabant: atq; quū ex urbis etiam aggeribus, crebris tormentorum ictibus peterentur, multi ex equis deturbati sunt; ita ut celerrimè urbe decedere cogerentur.

Vigesimaseptima Octobris uelites nostri prompto animo alacriq; studio dimicādi sese in planiciem, quæ super Buggoam est, effudere, ibiq; hostem prouocauere. Cū igitur ab utrisq; diu strenuè fortiterq; pugnatum esset, hostes tandem in fugam sese coniecere, quos nostri acriter persecuti sunt.

Hostes itaq;, quibus ingens suorum periculum ob oculos obuersabatur, tormentis ac catapultis per castrorum uallum dispositis, nostros multum incipiebant urgere, ita fiebat ut nostri, multa demū post uirtutis opera perpetrata, sese ad urbem reciperent.

Die omnium sanctorum, iterum ab utrisq; in campo Harsdorffensi acriter uelitatū est: uerum equites nostri in fugam uersi, ab inimicis usq; ad pistrinum, quod iuxta portam D. Vldarici est, urgebantur. Ex improuiso enim ab una hostili equitū ala circundabantur, cū pedites nostros, qui latius sese in campos sparserant ab hostibus lacessiti, uindicare cuperent. Ex urbe igitur quū nostros urgeri conspicerent, multi sese ad equites subleuandos ex portis proripuere. Duo tamen ex nostris desiderati sunt, nobilis quidam cum armigero suo, uterq; bombardæ ictu sauciati atq; in urbem delati, ubi oppetiere. Quorum cædes grauiter uindicata est, quum multi aduersariorum ex aggere

nostro magnis tormentorum globis prosternerentur.

Quinta Nouembris die insequenti, hostis iuxta Albim fluuium in agro Buggoensi ualidum aggerem iacere, uallumq; terra palisq; contextum construere cœpit: quod deinde præsidio, ex duobus peditum uexillis nonnullisq; equitibus constante, muniuit, et si tunc castra in Fermerslebio metata essent. Interea ab utrisq; in agro non longè à lacu Rotterdorffensi cõcursum est, nostri tamen illæsi integrique in urbem rediere.

13. Nouembris, pedites equitesq; nostri agmine facto erupere, ac cum hostibus iuxta Hortum brasicanum conflixere. Occupantibus autem nostris hortorum sepibus atq; latibulis, ab hostibus non nisi magna cum difficultate arceri poterant. Quod ægrescentes hostes, relicto eo loco in campestria sese, ubi nosocomium est, contulere: qua de causa & nostri quoque relictis hortis, ex altero hostium latere eousq; progressi sunt, quò iam & nosocomium & uiæ quæ illic est angustiam, ullo absq; impedimento occuparẽt. Procurrentibus autem aliquot equitum alis ex aggere Buggoensi, quò militibus suis qui sparsim iam in agris dimicabant, auxiliarentur: sclopetarios nostros extra nosocomium longius diuagatos, intercipere ac circumuenire satagebant, ignorantes nostrorum insidias post nosocomij muros tectas ac latitantes, quibus iã proximi facti erãt. Verũ sclopetarij nostri quasi grãdine emissa globorũ, eqtes istos multis prius prostratis

terga

terga dare coëgere. Hic nobilißimus iuuenis Arnsteti tensis, à sclopetarij globo percussus, magno suorum cum luctu cecidit.

17. Nouembris motis castris ex Fermerslebio, iuxta uicinum ibi uicum metati sunt. Duobus exinde diebus elapsis, extra uicum Harßdorffensem aggeres iacere fossasq; ducere aggreßi sunt, rectà uersus urbis mœnia prospectantes. Quibus pro neceßitate diligenter egregieq; confectis, cratibus etiam ac uarijs propugnaculis, magnoq; tormentorum æneorũ numero muniuere. Huic munitißimo operi duo militũ uexilla præsidij loco imposuere, reliquo exercitu ad Deßdorffium consistente.

In die Diuæ Elisabethæ acre iterũ prælium ad Hortum braßicanum prope Schrottdorffiũ commissum est. Eo in prælio pedites nostri summa uirtutis documenta præbuere. Omni enim equitum auxilio destituti, quorum ne unus quidem tum extra urbem erat, omnia nihilominus circa hortos loca ad sui defensionem aptiora occupauerant. Hostes igitur inter se ineuntes consilium (cuius si succeßisset euentus magna nostros clade affecisset) unam equitum alam altera ex parte Schrottdorffij submisere, quæ eo in loco in lautumijs ad nostros ex improuiso circumueniendos, sese abdiderat. Ex altera parte pedites ordinauerant, qui ualida impreßione facta nostros in hortis adorirẽtur, atq; sic in medium actos undequaq; circundarent.

Verum nostri, hostilis consilij sua prudentia parti-

ticipes facti, equitibus inimicorum iam eò loci irruentibus, relictis hortis collem à tergo hoſtium (à molatrinis cognominatum) occupare. Exiſtimantes igitur noſtros ſeſe fugæ committere, alacres inſequi, ad collẽ uſq; procurrere, noſtros contis mißilibusq; adoriri. At noſtri collis præcipitio freti fortiter ſeſe defendere, fixis pedib. reſiſtere, ferreisq; globis aduerſarios adeò cõſcindere ut etiã inuitos pedem referre oportuerit. Pedites uerò noſtri equos quũ eorũ complures claudicare, equitesq; inſidentes nutare, partemq; ex ipſis pendere animaduerterent, demißis ex colle Sclopetarijs aliquot fugientibus è tergo inſiſtere præceperunt, crebrisq; globorum ictibus perſtringere. Qua de cauſa hæc equitum ala, quæ noſtris inſidias ſtruxerat, et à nobilißimo ſtrenuißimoq; Duce Mechelburgenſi ducebatur, magnam ſuorum ſtragem perpeſſa eſt. Parumq; abfuerat, quin etiã illis uexillum noſtri eripuiſſent: uexilliferi enim equus globo traiectus, ſeſſorem ſuum ferè in extremum periculum coniecerat. Interea dum hæc extra mœnia euenirent, non ceßabant etiam qui intus erant, hoſtem maioribus tormentis ex muro atq; aggere impetere: qua ex re ingens generoſißimorum equorũ numerus eo die deſideratus eſt.

20. Nouembris pueri adoleſcentesq; noſtri, qui prope noſocomium terram effoſſam tranſportando opus faciebant, hoſtes ſecuros ac reſpirantes (ut circa meridionales horas fieri conſuetum eſt) importuni interturbabant. Famulæ enim ſupparo detracto, eoq;

ad speciem militaris signi sublato, collectis armorum loco palis, ligonib. ac bidentibus, qui ibi operis causa sparsi iacebant, instructa acie uallū uersus per agros incedebant. Hostes igitur ad arma conclamantes atq; excurrētes, nostrorum insidias dolos'ue rati, hinc inde in agris diuagabantur. Tandem puerorum cateruam agnoscentes, in castra se magnis cachinnis recepere.

23. Nouembris iterum tam nostri quàm aduersarij utrinq; ex suis propugnaculis prorupere, cateruatimq; in campis Desdorffiensibus cōseruere manus. Hoc in concursu permulti inimicorum ex urbis uallo grauioribus bombardis discerpti sunt. Springerus autem capitaneus, uir manu promptus, unà cum gregario milite à sclopetario quodam, citra tamen ullæ periculum, sauciati sunt.

24. Nouembris, hora octaua ante meridiem, hostes urbis Teloneum expugnare aggreßi maiora tormenta ad percutiendos muros produxere. Senatus igitur satis perspectū habens hunc locū (quòd ab urbe remotior, et in ulteriori fluuij littore situs esset) cōtra maiorē hostiū uim diutius obtineri nō posse, aliquot militum cateruas emitti iußit, qui admotis facibus illum exurerent. Hac re uti mandatum erat confecta, hostes iuxta pontem (cui à longitudine nomen est) aggere iacto ualidū propugnaculum construxere, unius cohortis præsidio ibi relicto. Reliquæ uerò copiæ in Cracgoa consederunt, quam uallo & fossa circundederūt, & cœmiterium tormentis omniq; telorum genere cōmunierunt.

28. Nouembris bini conflictus à nostris cum hoste commißi sunt: alter prope Sudeburgense patibulum cum ijs equitibus, qui ex aggere Deßdorffensi procurrerant: alter prope D. Michaëlem in uineto cum perdite, qui ex Buggoensibus castris proruperat. Hoc in conflictu, hostibus paßim per uineta latitãtibus, perq; uinearum sepes globos emittentibus, decem ex nostris traiectos prostrauere. Eodem die hora nona pomeridiana, hostes nonnullis domibus in D. Michaëlis uicinio ignem intulere, quibus conflagrantibus usque ad Sudeburgensem portã accurrerunt, certatim piceos intra mœnia circulos iacientes. Auctis uerò ob crebriores hostiũ insultus Sudeburgensibus uigilijs, tantam talemq; operam nauauerunt, ut ad uiolentiã hostium propulsandã maioribus copijs non eguerint: omnis enim generis mißilibus etiam ex statione eiaculatis, hostem adeò ursere molestauereq;, ut ab oppugnatione citius quàm uellet desistere, req; infecta ac nonnullis suorum lapidibus contritis, sese recipere cogeretur. Receptui igitur quum cecinisset hostis, neq; ulterius Sudeburgenses lacessendos existimaret, per unam atq; alteram horam omnia præter nostrorum opinionem tranquilla ac mußitabunda audita sunt. Quibus elapsis ex improuiso Neustattium inuaditur, quod ulla absq; difficultate, nemine omnium repugnante occupatum est. Nullis enim ea nocte excubijs aut contemnendis admodũ habitis, quòd maior pars ciuium uino somnoq; sepulta iaceret, perfacile captu

oppidum

oppidũ sese hostibus obtulit. Nam quum eo die nouos magistratus creassent, magnam eius partem pompis (ut fit) cõpotationibusq́; consumpserant. Verùm complures Neustattiorum ciues ipsi confeßi sunt, se, nocturnis illis apud Sudeburgum tumultibus perceptis uisisq́; crebris ignibus in D. Michaëlis suburbio emicantibus, ea de re ad magistratum pertulisse, quò in tempore futurum quoq; periculum ratione atq; consilio auerteret. At respondentibus ciuitatis prioribus, de nullis sibi hostibus constare: quòd si Madaburgenses aliquid simultatum exercerent, sibi ipsi etiam prospicerent, maturæ hæ ciuiũ pramonitiones nihil quicquam apud illos proficere, imò ad intermissa conuiuia ipsi rediere. Quod equidẽ facinus multis optimis ciuibus, uti proditione tinctũ, suspectum fuit, de eoq́; diu multumq́; conquestum. Nam prima uigilia conscensis mœnibus, hostes miro cum silentio oppidum intrauere, non prius quàm omnes intrò recepissent, ad arma clamantes. Oppidanis igitur ab insolito clamore experrefactis, ac suis quibusq; ad arma uocãtibus, obuiam per uicos hostibus facti, miserrimè iugulabantur: ij uerò qui extra ædes prosilire dubitauerant, bonis illorum atq; facultatibus direptis, capti oppido tandem decedere, atq; aliò emigrare iußi sunt. Eiusmodi finem ignauos ac temulentos magistratus sortiri perspicimus: exigui incommodi res, nisi & aras & focos & coniuges deniq; liberosq́; ciuium in extrema pericula conijcerent.

Verum & hoc quoq; fortaſſe oſcitantis iſtius ſecuritatis Neuſtattenſium cauſa fuit, quòd cùm cætera diœceſeos oppidula, atq; Sudeburgum etiam, oblatam ſtipendij impoſitionem acceptaſſent, neq; ipſi eã renuendam exiſtimarunt, quòd ſtipendio numerato omnia illis ſalua ac integra bona fide ſponderentur. Hoc inquam nimirum fuit, quod in utramq; illos aurem dormire fecerit. Sed ut paucis dicam, neq; ipſis data fides profuit, nec ſponſio facta iuuit quicquam, imò coniugibus ac liberis datis, domos atq; facultates ſuas hoſti cedere neceſſum fuit. Quo iure tituloue hoſtis bona illa uſurparit, cuilibet ego deliberandum relinquo. Maior deinde horum Neuſtattenſium exulum pars in urbem noſtràm, non ſine incommodo ob commeatus noſtri tenuitatem, intromiſſa eſt.

Occupato igitur ab hoſtibus abſq; multo labore, ut dictũ eſt, Neuſtattio, uiſum eſt noſtris ducibus unã peditum cohortem emittere, qui idem oppidum ab ea parte, qua noſtris mœnibus proximus eſt, circumquaque igne illato incendio deuaſtarent. Id à pedite noſtro gnauiter peractum eſt, multiq; etiam hoſtium ab ipſo in domib. trucidati, capti perpauci, inter quos Henricus de Nurcberg centurio, ad urbem deducti. Verũ nullo uento ſecundiore flante, qui flammas ſerpentes latius diduceret, ignis latius peruagare non ualuit. Dum hæc fierent, hoſtes aggeres iacere non ceſſare, Diuorũ Laurentij et Agnetis cœnobia munimentis ac propugnaculis circunducere, crates per ag

geres disponere: quibus omnibus ritè confectis, crebris tormẽtorũ ictibus domos tectaq; nostra, nõ mœnia, impetebant.

29. Nouembris hora secunda pomeridiana communi nostrorum decreto, Sudeburgũ igne facto atq; subiecto funditus sublatum est. Quod sanè incommodum multis antè diebus præuenire Sudeburgenses potuissẽt, si sano nostro bonoq; cõsilio credere uoluissẽt. Sed quod ridiculũ illis tũ uidebatur, in lachrymas tandẽ ploratusq; conuersum est. Verùm cuiuis uascula, supellectilia, uestes, pecunias deniq; colligere datum est, ita ut quicquid asportari potuerit, saluũ unà cum uiris, coniugibus liberisq; in urbem receptum sit. Eo die quadraginta millia hominum in urbe connumerata sunt, quorum magna pars inopes atq; egeni stipẽ quotidie emendicabant. Senatus igitur de hisce hominibus frequentius consultans, conclusum tandem est, ut, tanquam reipub. inutiles atq; incommodantes, urbe eijcerentur: quod tamen commodè (nimirum fato diuino prohibente) fieri nunquam potuit. Quũ enim certo die ad D. Petri sepulcretũ conuocarentur, ubi oratione habita ac pane distributo, nauibus deinde, ad id negocij iam paratis destinatisq; aueherentur, ecce subita ac repentina tempestas imbribus turbinibusq; permixta exoritur, quæ tanta talisq; fuit, ut nullus remigũ nautarum ue fluuio se committere auderet. Durauit hæc tempestas diebus aliquot continuis. Sic certè euenit, ut omnes illi homines, senatus decreto ir-

rito facto, in urbe permanserint. Erant tū ex illis non-nulli, urbis necessitatem famemq́; imminentem considerantes, qui ultrò abire uolebāt. Quod cùm illis permitteretur, per agros iam proficiscentes ab hostium equitatu in urbē redire plagis uerberibusq́; compulsi sunt, subinde clamante, ut reliquias ac quisquilias nostras consumere strenuè adiuuarent. Atq; ita etiam isti qui alibi uictum quæritare sperauerant, in urbem inuiti recepti sunt. Singulari hoc Dei prouidentia contigisse quis negabit? qui sapientiam hominum stultitiā esse ostendit, magisq́; in suo auxilio quàm hominis consilio fidendum esse, multis præclarisq́; exemplis demonstrat.

Die D. Andreæ apostoli militum nostrorum aliquot manipuli nauibus Albi Neustattium usq; delati sunt, quò alij hostem ad uelitationes prouocarent, alij interim sopitas in semiustis domibus flammas iterum excitarent. Verùm aduerso nostri Marte dimicantes in fugam uersi, paucis tamen amißis ac uulneratis, in urbem rediere.

4. Decembris nocte iam ingrauescente quinq; nostrorum militum manipuli, iterum naues ingreßi, secū do fluuio inter bina hostiū castra Cracoësia et Buggoësia, usq; ad uicū Salbigensem deuecti sunt. Eo in loco in uilla quadā hostilis sclopetariorū manipulus, q pabuli gratia ibi cōstiterat, à nostris interceptus est. Nauibus deinde omnis generis cōmeatu oneratis, ac uilla incensa, celeri cursu saluis omnibus domū repetiere.

5. Decem-

5. Decembris nocte intempesta, nostris nil tale cogitantibus, ab hoste qui in Neustattio excubabat ad arma cōclamatum est. Impigrè igitur illorum milites armis assumptis usq; ad urbis fossas excurrêre: uerùm ingenti minorū globorum grandine à nostris excepti retrocedere ocyus coacti sunt. Duobus autē hostium fabris (uulgariter fossores appellamus) ex improuiso in fossas nostras delapsis, alter ex illis à ceruo, quorū nonnulli in foßis erant inclusi, cornūpetebatur. Spectrum igitur ille diabolum'ue ratus (quòd ob spißiores noctis tenebras nihil cerneret) facto crucis signo ad Deum orare exclamareq; occepit, subindeq; propitium urbi numen praeesse protestari. Nihil tamen orando proficientem ceruus iterum prosternit pedibusq; proculcat. Desperabundus igitur socium suum, quem Ciriacum uocabat, appellare: uerum is iam (nimirum cerui ferocia perturbatus) aufugerat, séque inter latibula absconderat. Itaq; misero fossore iam semi mortuo, stationarijs nostris admiratione captis, quidnam sibi uellēt uoces illæ querulæ ac lamentabundæ, militē ex statione fune demiserunt, qui hunc quisquis mortaliū esset uecti imponeret, ut sursum pertracto, ex eo quidnam machinatus, aut quo casu in fossam præcipitatus esset, resciscerentur. Verū multis ac uiolentis cerui insultibus contusus, in pedes erectus stare nequibat. Miles igitur morti iam uicinum, telo pectori adacto, confodit: satius esse ratus citò mori hominem, quàm diutius magnis cruciatibus confici. Ego

autem

autem hūc casum, quicquid alij sentiant, prodigij loco habendum censeo. Idem enim ceruus contra militem nostrum ex statione demissum, etsi sæuiens adhuc ac indignabundus, ne ingressus est quidem; tantum abest ut cornupetere tentauerit. Huc facit, quòd sæpius antea tam famulæ quàm pueri, in eadem fossa herbas metere soliti, eodem ceruo illic pabula sua quærente, illæsi nihilominus atq; incolumes semper redierint. Atq; talia miseri istius fossoris fata extitere. Comes autem eius quem Ciriacum appellitauerat, in fossa adhuc latitans depræhensus est. Interea dum hæc acciderent, Lazarus de Schuuenda, Cæsareæ Maiestatis militiæ præfectus, in hostium castra peruenit, ac in Neustattio per aliquot dies commoratus est.

11. Decembris tam pedites quàm equites hostium, quibus Deßdorffense uallum commissum erat, uiolento impetu eruperunt. Quod nostri ubi animaduerterunt, cateruatim sese extra mœnia in campum conijcere, hostium congressus iamiam exoptantes. Sclopetarij autem hostium, relictis suis equitibus in agros longius euagati, magna à nostris ui impugnabantur. Quod eminus prospicientes equites, uesani atq; animis fracti, magis de fuga quàm de Sclopetariorū suorum salute meditantes, præcipiti equorū cursu in uallum suum sese recipiunt. Omni igitur subsidio destituti miseri Sclopetarij, etiam ipsi fugam capientes, recta fossam uersus, qua Deßdorffense uallum circundederant, tendêre. Verùm cùm fugæ iter longius sese

protrahe-

protraheret, quàm ut animis conceptam fossam attingere daretur, à nostris equitibus cursu præuersi miserabiliter trucidati sunt, senis tamen exceptis, quibus mitiora fata captiuitatem mortis loco indulsere. Eodem die quo hæc fierent, currus nonnulli multiplici commeatu onusti, ac ad Neustattium euntes, à nostris intercepti & in urbem deuecti sunt.

12. Decembris milites nostri, qui usq; in eum diem, à prælio Hildersłebensi apud hostem detenti fuerant, in Neustattium conuocati sunt, quò ære imposito connumerato, dimitterentur, tandemq; ad suos remearent. Id ita fore rati milites captiui, fidem hosti datam læti liberauere. Verùm præter omnium opinionem, sex tantum captiuorum manipulis admißis, nec pecuniam ab illis accipere uoluerunt, nec fidei datæ liberos pronũciare, nisi in urbem se non reuersuros iurarent. Id eò hostis tentabat (etsi præter disciplinam militarem) quòd omnes ferè captiuos, ueteranos esse nouisset, trecentorumq; numerum superare. Ex his Centurio quidã erat Gallus Vuydmarus de Pfullendorf, uir iam planè canus, uerùm patiens laborum, reiq; bellicæ usu cum paucis conferendus. Hunc hostes multis uarijsq; pollicitationum illecebris ad se pertrahere satagentes, ducem horum trecentorum fore promittebant, modò urbis stipendijs renunciarent, sibi uerò nomina darent. Id constanter recusare captiui unà cũ Centurione, quiduis pro urbe tolerare uelle proclamãtes, mortẽ enim se honestam omni uitæ turpitudinis

notã

nota conspurcatæ, longè præferre. Horum igitur constantiam ac fortitudinem hostes admirati, & pertimescentes, etiam additis equitum suorum turmis, omni illos ad urbem aditu prohibuere, & Quedelburgum deduxere: quò cùm peruentum esset, iuramenti religione astrinxerunt, ne inde discederent nisi quatriduo elapso. Atq; talis inimicorum fides fuit, quam captiuis nostris præstiterunt.

Circa eadem tempora Mauritius Saxoniæ Dux, assumptis sex peditum electorum uexillis, nõnullisq; equitum alis, ex castris discessit, quò militibus illis, qui in maritimis urbibus Madeburgensium causa conuenerant, in tempore occurreret. Hos callido consilio & subdolo cùm dispartitus esset, quatuor uexillis ad se allectis, nostris auxilijs suas augens copias, societatem illorum & amicitiam, qua nobis cupiebant deuinciri, omnẽ sustulit. Huius uerò negocij totã seriem, res ipsa et euentus aliquando docebit.

14. Decembris equitum nostrorum aliqui, adiunctis sibi nonnullis sclopetarijs, fortunam tentare aggreßi, ex D. Vlrici porta prosiluere. Casu igitur in aliquot hostium currus, omnis generis uehentes commeatum, incidentes, tam commeatum quàm milites à quibus conducebatur, gratulabundi in urbem adduxere: multum sanè audentes à fortuna adiuti.

16. Decembris domo illa, quæ hactenus laterum coctionib. inseruierat, à nostris funditus demolita, magnus in eius locũ agger substitutus est. Id ideo factum

est,

est, quòd porta quæ ponti ibi imminet, omni tum propugnaculo carens, facilè ac multū ex hostili uallo prope teloneum constructi, impugnaretur.

19. Decembris equites nostri ac pedites, quorū ea nocte à uigilijs et statione curæ immunes erant, extra urbem magno silentio post secundam ferè uigiliā processerunt, magna fiducia freti se equites istos qui Otterslebij in statiuis erant, castris exuturos. Audacius me hercle facinus quàm prudens, atq; periculis undiq; circunseptum, quòd intra bina hostium castra, Buggoēnsia & Deßdorffensia continuo illis tractu procedendum foret. Verùm diuinum numen, cui difficillima quæq; etiam facillima sunt, ausum nostrorum conducens, atq; ad fœlicem rei auspicatæ euentum perducens, uoti compotes effecit. Hoste enim ea nocte forè fortuna omnibus curis soluto, ac post profusiores cōpotationes profundius etiam stertente, neglectis uigilijs ac stationibus, quòd eiusce, penè dicam, temeritatis nostrorū, ne minima illis suspicio quidem esset, simili ac eadē propè ratione qua Neustattenses decepti sunt. Prius enim quàm uel ad arma cōclamaretur, uel ullus oboriretur concursus tumultus'ue, nostri oppidulū occuparant. Capto igitur oppido, nostris sese mutuò inuocantibus tesseramq; petentibus, quòd terram nox opacasset, aliquot domibus incensis magnum ignem suscitarunt, quò socij ab inimicis minori cū periculo dignosci possent, etsi omnes nostri tam pedites quàm equites candida armis indumēta superinduxissent, ne

per

per fallaces fortasse tenebras in mutua uulnera irruē rent. Perturbato itaq; ex tam repentino tumultu hoste, atq; ad arma iam concurrente, omnes qui telis suis acrius instarent, à nostris misere iugulati sunt. Ex his complures fuere uiri nobiles, atq; etiam Canonici nō nulli, qui forte fortuna tum ibi aderant, cum militibus suis, quorum illis obstricta fides erat, epulati. Peribāt quoq; ea nocte equi non sanè pauci, stabulis undiq; igne conflagrantibus: ipsi uerò miseri crebros per flām mas ac flebiles hinnitus ædebant. Capti sunt nobiles permulti, atq; omnes à nostris in urbem deducti. Bona peditum nostrorum pars equites in urbem redibant, ex recenti uictoria triumphantes, ducenti enim & sexaginta equi ex præda peditibus distributa fuerūt, omnisq; generis arma innumera ac singularis artificij ex hoste capta fuere. Captiuorum numerus fuit CXXV. Inter quos qui nobiles fuerint, eorumq; quot quisq; equos siue lanceas in castris habuerit, iamiam recensebitur, uno prius hoc addito, quòd Canonicorū uexillū, in quo D. Mauricij effigies acu depicta uisebatur, in urbem inter cetera quoq; spolia relatum fuit.

SEQVVNTVR IGITVR NOBILIUM nomina & cognomina, ac cæterorum, qui eo tempore in castris Otterslebensibus, equis ac armis, Canonicorū gratia, fuere expediti. Ac primò eorū, qui absq; captiuitate euasere.

Thomas de Asthenburg, magister equitū, eqs XVIII.
Mathias de Schulenburg, signifer, equis XXII.

Christo/

Christophorus de Schulenburg, III.
Iodocus de Veltheim, XII.
Gebhardus de Blatto, VII.
Guntherus de Veltheim, VI.
Federicus de Molndorff, VIII.
Chorterus de Eycgou, VI.
Renhardus de Aluuonleben, V.
Leuinus de Mornholtz, V.
Christophorus de Beyern, IIII.
Martinus Crayus, IIII.
Ioachimus de Bischmarc, VI.
Georgius de Bischmarc, II.
Iodocus de Bischmarc, VI.
Ioannes Itenblizius, V.
Iacobus Itenblizius, IIII.
Ioachimus Itenblizius IIII.
Nicolaus de Arnheim, VI.
Ioannes Lossouus, VI.
Iacobus Hopfencorbus, IIII.
Heinricus Schillingus, VI.
Christophorus de Gebichstein, VIII. is hoc tempore à castris Otterslebensibus aberat.
Iltrudus de Ellingen, VII.
Stephanus de Thangermont, IIII.
Casparus Meyerus de zella, IIII.
Ioachimus Esebeck II.

SEQVVNTVR NOBILIVM corum nomina, qui captiui sunt in urbem ex castris Otterslebensibus adducti.

Athenus de Cram, equis	VI.
Bussenus de Schulenburg,	IX.
Casparus de Schulenburg,	IIII.
Andreas Hacgus de Soxern,	VI.
Georgius de Blatto,	VIII.
Vuolfgangus de Blatto,	III.
Zacharias Robelus,	VIII.
Christophorus Falco,	VI.
Martinus Rhorus,	II.
Mauritiuse de Ornen, equis	III.
Balthasarus de Vuarnstetten,	II.
Melchior de Leben,	VII.
Ioachimus de Lichen,	II.
Vitichus de Veltheim,	IIII.
Casparus de Ornen,	III.
Henricus Cattenus,	IIII.
Ioannes Staubeu x us,	III.
Christophorus Schenck,	VII.

SEQVVNTVR NOMINA ARMIgerorum prædictorum nobilium, qui & ipsi nobiles fuere, ac cum dominis suis capti.

Egidius de Dichnen. Poldouinus de Zerbst.
Andreas de Einstet. Bartholdus Schillingus.
Christop

Christophorus Campichus. Fabianus Schaduizius.
Albertus Breysius. Iodocus Conradus.
Otho Berithgous. Henricus Buzo.
Erasmus Glitzius. Ioannes Schlegelus.

Ignobiles præterea equites, quos satellites nuncupare licebit, CXXVIII. capti sunt: quorum nomina propter generis obscuritatem de industria omisimus.

20. Decembris milites nostri in campum sese eijciunt, hostem crebris excursionibus ad pugnam lacessentes. Is paßim per agros agmina circumductitando, prælij ardorem simulans, adueniente insuper Duce Mechelburgensi, equestria præsidia ex Neustattio et Olffenstattio adducente, pugnã tãm detrectauit nimirũ locorũ cõmoditate, quã à Sole uentorũq; flatu denotauerat, prohibitus. Cùm autem Sclopetarij nostri audaculi longius sese ac dispalati in campestria loca emitterent, equites hostium temeritatem illorum inconsultam dignis supplicijs afficere confisi, infestis animis in illos irruere. Verùm equites nostri impigrè ac singulari cum uirtute accurrere, hostem urgere, sclopetarios suos defendere: adeò ut etiam Ducem Mechelburgensem præsentem posthabitis sclopetarijs fortitudini illorum occurrere necessum fuerit. Sed constanter nostris insistentibus, Sclopetarij uires suas recolligentes, & à tergo & à lateribus adorientes undique hostes, adeò pressere afflixereq;, ut nullo alio quã fugæ medio uitam conseruare potuerint. Mirum enim dictu est, quanta tum nostri ardoris uehementia atque

uirtute hoſtibus incubuerint,ita ut inter multos captiuos,quorum plæriq; nobilißimi exiſtebant,Dux etiam Mechelburgenſis compræhenſus fuerit,totius belli caput & ſummũ præſidium: non hercle absq; ſingulari,ut opinor, diuini numinis procuratione. Nobiles autẽ fuerunt ex hoc conflictu captiui,Ioannes de Garmersleben,Leuinus Vuinterfeldus,Caſparus Flaus,Albertus de Schulenburgo, Ioannes de Droto. Hi uerò qui incolumes euaſerunt, non de propria ſalute læti, uerùm mœſti ac importunam principis captiuitatem ingemiſcentes, in Deßdorffenſe uallum reuerſi ſunt. Hinc iterum egreßi ac Neuſtattium petentes, omnes ferè ex equitibus pedites facti, equos claudicantes per frena manu ductitabant: haud paruo ſanè incommodo à Sclopetarijs noſtris accepto.

Circa ferias Natiuitatis domini milites noſtri, quos paulò antè in prælio Hilderslebenſi ab hoſte captos diximus,ac dein inuitos Quedelburgum deductos,in urbem redierunt, quòd iam de Mechelburgenſis Ducis captiuitate certiores facti eßent. Suæ igitur captiuitatis autorem, iam ipſum quoq; captiuum detineri gratulantes, eius nunc interuentu exautorari ſperabant. Quod quidẽ factum certis conditionibus eſt,ut ſuo loco commodius dicetur. Interim nihilominus in urbe commorati ſunt, quos ſæpius hoſtes ad ſe pertrahere atq; allicere conati fuerant. Qua uerò ratione conſilioq; non ſolum hos captiuos nobis eripere tentarint, uerùm etiam cætera urbis præſidia ad defectionem

ctionem callidè solicitare ausi fuerint, infrà latius explicabitur.

30. Decembris cùm Ioachimus Steinus in quadriga Lazari de Schuuenda, uno tantum comitatus seruulo, per agros deportaretur, ab equitibus nostris, qui tum fortè explorandi causa hinc inde uagabātur, captus est, atq; in urbem deuectus.

2. Ianuarij equitum nostrorum aliquot, uno Sclopetariorum manipulo sibi adiuncto, summo mane ad latomias procurrerunt, hostes ad uelitandum egressuros, sperantes. Incidentes autem in illorum stationem, etsi frequenti milite tum optimè munitam, confidenti tamen impetu stationarios aggreßi sunt, quos statim terga uertere coëgerunt. Id hostes in Neustattio percipientes, rei insolentia perculsi, subita militum conuocatione facta, turbato agmine eruperūt. Quos quū uiderent nostri, importunius quàm oportebat ipsis occurrentes, lociq; oportunitatem, qua hostibus molestiores esse potuissent, deserentes, neq; etiam eo in occursu ordines conseruare curarent, equitum nostrorum magister, ab hostilibus turmis undiq; circundatus, captus est. Huius ex captiuitate insperata nostri ira ac furore inflammati, tanta uiolentia atq; impreßione in turmas illas, quæ captiuum iamiam abducere nitebantur, irruerunt, ut toto illarum agmine dißipato, magna ipsis ui captiuum eriperent. Strenuus uerò quidam ex hostibus eques, singulari præ cæteris uirtute renitens, ne captiuus quem propria manu præ-

henderat, tam citò euaderet, conto traiectus est. Eodē impetu duo nobilißimi iuuenes, Georg. Maldizius & Ioachimus Carsterus, à nostris capti sunt: duplici sic detrimento hostes affecti, tum quòd captiuum magistrum equitum iam nobis inuiti restituissent, tū quòd duo præclarißimi uiri ex suo equitatu abducerentur. Eo die quo hæc gesta sunt, milites nostri septem explicatis uexillis per portam Schrottdorffensem processerunt, quibus multi se ciues immiscuere. Verùm hostis pedites suos exire prohibens, intra uallum illos continebat: equites autem, qui ex uelitationibus sese receperāt, hac illac ꝑ campos cursitabāt. Peditatus itaq; noster stans, et frustra hostiū occursum expectās, innumeris ex Deßdorffensi ac Neustattensi uallo tormentorū globis impetitus est: uerùm propitijs superis ne uno quidem sauciato, ad urbem se recipiebāt: ibi fortè fortuna quū per D. Vlrici portam regrederetur acies, militis unius sura bombardæ ictu adusta est.

7. Ianuarij excubiæ tam nostræ quàm inimicorū, nescio qua re commotæ, relictis stationibus infestis armis concurrere. Hostis igitur incunctanter ex Deßdorffensi uallo equites aliquot, stationarijs suis in auxiliū submittit. Quo ex subsidio multū uiribus aucti, nostros sine dubio ad unū cæcidissent, nisi repentina etiā illis ex urbe auxilia adfuißēt, quæ ualidè fortiterq; suis, laborantibus iam anhelantibusq;, subuenientes, post longam dubiamq; pugnam, omnes tandem incolumes reduxere.

11. Ianuarij, nostri unà cū Alberto Comite Mansfeldensi, tam equitū quā peditum coacto agmine, extra urbem in campum sese eiecere, hostis congressum, si fortè è Neustattio erumperet, auidi expectantes. Tale autem tum nostrorū consilium erat. Quòd si maioribus hostes copijs ex Neustattio prodirent, cum nostris congressuri, ualidißima nostrorum cohors, quæ ex septingentis militibus constabat, atq; ad portam altam ea de causa constiterat, foßis celeriter superatis, urbi uallum uicinius expugnarent atq; occuparent. Quòd si infœlicius consilij euentus succederet, porta uicina etiam patefacta, cæteri qui ad id nogocium ordinati erant milites, Neustattium inuaderent, atq; sic laborantem cohortē integris uiribus subleuarent. Verùm quum hostes, præter nostrorum expectationem, egredi cessarent, neq; ullum qualiscunq; etiam uelitationis signum præberent, septingentorum cohors moræ istius impatiens nihilominus foßis transcensis ac superatis, Neustattium inuadit. Id uidentes cæteri milites, in illius, ut diximus, subsidium nullo ordine, similiter et ipsi erumpunt: quo facto omnibus iam in unum globum collectis, tanto æstu hostem persequuti sunt, ut multi etiam cū hostibus ascendentes, suprema uallorum fastigia pertingerent. Verùm hi, uesani furoris potius quàm fortitudinis pœnas dantes, omnes ferè ab hostibus cæsi sunt. Hisce ita, ut dictum est, gestis, hostium interim equitatus paßim ex castris prorumpens, seséq; per campos colligens, numerosior quàm

unquam antehac, toto agmine in quinq; turmas distributo, acriter nostros ad prælium lacessere cœpit. Equites igitur nostri, etsi numero lōgè inferiores, alacriter tamen repugnare, incursiones excipere, constanter deniq; sese defendere. Verū cōtra tantum equitatū & numero & uiribus potentiorē, diutius insistere nō ualuissent, nisi à nostro pedite egregiè illis succursum esset, & multis etiam tormentorū ictibus ex urbis aggere aduersarij prostrati fuissent. Non minori cū uirtute à cæteris, quos Neustattium inuasisse iam diximus, dimicatum est. Hostes enim summis uiribus nostrorum impetum propellere enitentes, iam superiores existebant, citò inclinante fortuna à nostris repellebantur: dubium Martis euentum iterū atq; iterum utrinq; periclitati. Sed multum nostros adiuuabant murorū reliquiæ, quæ ex combustis domibus remanserant. Sclopetarijs enim nostris tuta latibula præbentes, simul etiam ad bombardarum ictus dirigendos certa foramina, magnæ hostium internecionis causa extitere. Interim nostrorum etiam permultis cadentibus, post longam dubiamq; dimicationem, sole iam occidente, ab utrisq; tandem receptui cantatum est.

14. Ianuarij horam circiter sextam & septimam pomeridianam, hostis gratulabundus omnia sua tormenta exonerare cœpit. Nam, ut suprà commemorauimus, Duce Mauritio in occursum militi maritimarum ciuitatum ex castris discedente, ac sua uersutia totum exercitum dissoluente, cuius quatuor si-

gna

gna ad suas partes allexerat, statim ueredario ad castra remisso, qui miros rerum successus tam ducibus quàm militibus renunciaret, dici non potest quanta lætitia ex hoc nuncio fuerint affecti. Eius igitur noui gaudij nostros quoq; participes fieri desiderantes, innumeris id tormentorũ reboatibus testati sunt. Quod tali modo peregere: Primò duo sclopi maiores (quos duplices uocant) displosi sunt. Quo facto, tibicen terna carmina sua tibia decantauit. Inde tria rarioris magnitudinis tormenta statim exonerata: mox quatuor: postremò quinq; hæc uulgus Cartonas nominare solet. Tandem omnes sclopetarij sequuti sunt, qui ternis uicibus sclopos suos crebris flammarum emicationibus incendêre. Flammei etiam globi per ualla hinc inde proiecti sunt, artificioso ex igne confecti. Hæc inimicorum triumphantia tonitrua iniquo animo ferentes nostri milites, etiam ipsi impetrauere, ut ex turribus urbisq; aggeribus fulminare illis permitteretur: adeò ut facilè audirent, nec pulueris sulphurei nec ferreorum globorum penuriam nos adhuc premere.

Antequam uerò is hostium triumphus incepisset, milites aliquot nostri pabulatum ire, eaq; de causa quoduis discrimen subire coniurauerant. Finita igitur reboante illa gratulatione, duabus pòst uel circiter horis elapsis, conductis aliquot nautis uadorum uoraginumq; gnaris, in naues sese coniecere, rectaq; per intermediũ castrorũ Craegoënsiũ et Buggoënsiũ nauigantes, Bochoam appulerunt. Hic nauibus egressi, uile

detrimentũ resarcire cupiens hostis, in campo uarijs ex locis cõparuit, nostros subinde ad pugnã prouocã do. Nostri itaq; prosilientes, hostiũ uoluntati satisfactu ri, cũ acriter diu infesteq; cõflictatũ esset, multis utrin que cadẽtibus, tandẽ nostri receptui canere iußi sunt.

Quãto aũt incõmodo à nostris affecti sint ij milites q in hyberna Neustattensia deducti fuerũt, fieri cõmo dè nõ potest, ut minutatim recẽseatur. Id uerò omnib. notũ est, stationarios nostros quotidie ferè ex aggere eo qui Neustattio ꝓximus erat, erupisse, fossas transcen disse, cellas uinarias intrasse, atq; inde ligna, fruges, ac cætera eiusmodi asportasse. Quòd si casu aliquis ho stium sese offerret, obtruncatum esse.

25. Ianuarij in castra redijt Dux Mauritius, re ut dictũ est optimè gesta, q exercitũ in maritimis oris cũ scriptũ dilabi fecisset, eoq; ex parte suas auxisset copi as, quo nostras corroborare debueramus. Appro pinquante autem Duce castris, omnia sua hostes tor menta exonerauere, fœlicẽ principi reditũ gratulan tes. At ipso in Otterslebio ac Lemsdorf. castra locante, totus tũc hostiũ exercitus quina castra cõprehendit.

28. Ian. hostis omni milite in Lemsdorffensem cã pũ educto, totũ exercitũ in 7. acies distribuerunt. Quo facto, instructis ordinib. maiorẽ ferè diei partem consi stendo consumẽtes, exercitũ tandẽ in castra reduxere. Verũ disgregato exercitu, q ad diuersa castra à militi bus tenderetur, una cohors Neustattiũ quoq; repetẽs, intra Lemsdorf. Deßdorf. q; castra à nostrorũ insidijs

circun-

circunuenta est. Multis igitur trucidatis, reliquis in fugam uersis, septem in urbem captos adduxerunt.

29. Ianuarij, turbam hominum per agros circunuagantem, in qua nonnullæ etiam comparebant quadrigæ, milites nostri è specula prospexerunt. Prædæ igitur significatione ædita, equites nostri unà cum peditibus aliquot ex urbe prolapsi sunt, rati se copiosos intercepturos cōmeatus. Verùm præter opinionē in Consulis Schonbeckensis quadrigam inciderunt. In hac Consul ipse unà cum duobus uiris senatoribus deuectus, capti sunt, atq; in urbem deducti. Eadem ferè hora quatuor milites & nouem fossores Bohemi à nostris capti sunt: hi lachrymantes per Deum uiuentem iurare, se nulla alia quàm famis causa, è castris suis elapsos esse, quò ex uicinis pagis aliquid sibi uictus cōpararent. Hi captiui oportunè tum nobis detegebant, hostes urbis oppugnationē omnino præparasse, iamq; (ut Germanis mos est) sortes iecisse. His cæteri quoque captiui interrogati adstipulati sunt. Eodem die horis pomeridianis utrinq; infestis signis concursum est, atq; acriter ut nunquam magis antehac depugnatum. Complures enim tam equites quàm pedites ex hoc conflictu periere, ita ut non solùm hosti, uerùm etiam nobis lugubris extiterit illa pugna. Dux autem Mauritius huic ipse interfuit, qui à nostris equitibus tandem agnitus, parum abfuit quin circunuentus abductus fuerit.

Vltima Ianuarij quidā ex militibus nostris audaciores

ciores Lemsdorffium usq; uenerunt. Ibi prope castra aliquot ex hostibus obtruncatis, ingentes tumultus concitauere. Septem itaq; hostium uexillis ad nostrorum temeritatē confringendā emissis, uidentes nostri urbis repetendæ tempus instare, retrorsum pedem retulere. Hostium tum sex à nostris capti sunt, quos secum in urbem introduxere.

Quarta Februarij apud piscinam Rottersdorffensem iterum concursum, ac strenuè decertatum. Quo ex concursu quū multi ab utraq; parte cecidissent, à prælio tandem cessatum est.

Insequenti die intermissum prælium iuxta fossam Desdorffensis ualli renouatum est. Durante hoc conflictu hostium equitatus magnum à grauioribus tormentis detrimentum accepit, adeò ut agrorum planities tam equis quàm equitibus passim obtegeretur. Hac ex pugna unicus tantum eques cum solo pedite captus à nostris est.

6. Februarij caducеatore misso, quid nā hostes tentauerint ignoro. Hic ante urbis mœnia comparens, cum tribunis & centurionibus, præsente etiam urbis magistratu, Cæsareæ Maiestatis nomine colloqui con cupiuit. Verùm senatus Madeburgensis uidens caduceatorem nullas literas Cæsarea manu subscriptas ostendere, neq; etiam habere, colloquio tali nulla ratione consentiendū iudicantes, inauditum dimisere. Hāc rem à Canonicis, ignorante etiam Cæsare, subornatā fuisse, nemo est qui non credat, quamuis augusto ac

magnifico

magnifico apparatu is caduceator aduenerit. Paludatum enim, paludamento ex obrizo contexto, binasq; aquilas gestantem, tres buccinatores cum uno tympanista præcessere, claßicum canentes & tympana percutientes. Alius quoq; buccinator à Mauritio Duce cũ literis missus, ad urbis portam aduenit.

Eodem die quo hæc agerentur, nostri septem sclopetarios captiuos adduxere, ex recenti eorum cæde, qui lignorum gratia longius processerant, redeuntes. Dum hæc fiunt, omnes nostri milites, qui in clade Hilderßlebensi ab hostibus capti fuerant, à Mechelburgensi (quòd commißi prælij tempore totius exercitus fuisset Imperator) dimißi sunt, his tamen conditionibus, ut singuli captiui irrogatam mulctam prius penderent. Verùm hostes oblatam pecuniam postmodũ respuerunt, multisq; ac uarijs technis militibus illis insidiati sunt. Quibus uerò de caußis id fecerint hostes, suprà satis superq; declaratum est.

10. Februarij hostes in Neustattio septem tormenta grauiora, rectà uersus turrim quæ D. Iacobi dicitur, direxerunt. Id ea de caussa fecere q, duas bombardas, non contemnendæ magnitudinis, iam ab initio ferè obsidionis in eius turris fastigium sustulissemus, ex quibus durante obsidione in hunc usq; diem multiplici ac irrecuperabili propè incõmodo affecti fuerant. Dicto igitur die summo mane turrim impetere cœpere, neq; inde cessatum, quàm Sol iam ad occasum uergeret. Itaq; quadringentis & sedecim ictibus

bus ea die impetita est. Nostri tanto malo occurrendū rati, turribus portisq; Neustattio uiciniorbus magnū tormentorū numerum superaddidere: clauum clauo pellendum esse (ut dicitur) cogitantes. Hostes autem per septē continuos dies turrim impetentes, ictus plures sexcentis ædidere. Quorū ex continuo uiolentoq; impetu bombardarum nostrarum præfectus, qui in porta Crecensi iaculabatur, attonitus à iaculatione discedere coactus fuit. Verùm D. Iacobi turris usq; huc ualida inconcussaq; stetit, q. indies à nostris cō munire tur, atq; utribus lana suffarcinatis propè obtegeretur.

13. Februarij una nostrorum equitum turma, aßumptis sclopetarijs non paucis, ex Schrotdorffensi porta sese effudit. Hinc progressa paulo longius, hostium excubias adorta est: quas cædens atq; omni ex parte disturbans in fugam actas relinquere latomias coegit. Hac ex fuga suorum, Neustattensia Deßdorffensiaq; castra turbata, toto equitatu omnibusq; cum sclopetarijs ad uindicandos illos proruperunt. Quare acri prælio parua ex uelitatione exorto, multi utrinq; uiri egregij et strenui cecidere: multi etiā equi bellicosi ac magni precij confoßi sunt. Nocte igitur præliū diri mente, nostri quinq; captiuis secum adductis in urbē reuersi sunt.

17. mensis prædicti, circiter horam nonam antemeridianam, pinna turris D. Iacobi, quod Neustattium uersus prospectabat, post longam demum multifariamq;

tifariam concursationem, grauis tormenti ictu deiectum est, cuius ex horribili uiolentoq; casu uicina domus demolita atq; prostrata est.

19. eiusdem mensis hora prima pomeridiana, equites Boggoënses cum Deßdorffensibus sese coniungentes, in campestria loca excurrerunt. Horum igitur excursiones quũ nostri animaduertissent equites, turmatim illis occurrerunt. Quare ingruente pugna, hostes unam adhuc turmam in subsidium priorum ex castro Lemsdorffensi emisere, ita ut multum aucti uiribus nostros admodum urgerent. Id facilè sentientes nostri, lento gradu quousq; Sudeburgenses angustias occuparent, retrocessere. Hic redintegrato prælio hostium impreßionibus acriter restitere, adeo ut noua iterum subsidia ex Neustattio illis aduolarẽt. Quibus aduenientibus & numero & uiribus tantum inualuere, ut nostri diutius impetus uiolentiam sustinere nequirent, nocteq; iam ingrauescente receptui canendum esset. Sanguinolentus hic congressus fuit, multiq; etiam in recessu maioribus nostris tormentis ex aggeribus discerpti sunt.

26. huius mensis ter eodem die uelitatum est. Harum omniũ uelitationum nostri milites certis de caussis autores extitere. Primò equites triginta uel circiter, educentes secum sex sclopetariorum manipulos per Sudeburgensem portam exiuere, directè piscinã Rottersdorffensem petentes. Hinc progreßi primam hostium stationem inuadere proposuerant. Verùm stati

onarij

onarij nostros eminus aduentare prospicientes, eorū congressum nō expectandū esse rati, deserta statione castra sua quæ Ottersleby erant, repetiere. Quare nostri secundam quoq; stationem tentare constituentes, præcipiti cursu sese ad Latomias contulerunt: uerū et hæc quoq; appropinquantibus nostris, à suis deserta est. Quod tandem quum hostes è uallo Deßdorffensi prospexissent, speculatoria significatione data, totum ferè equitatum paruo temporis interuallo congregauere: atq; ita instructis ordinibus Sudeburgensem uiā, ubi nostri constiterant, petiuere. hic crudeliter conflictari inceptum est. Durante autem conflictu, equitatus Neustattensis celeri cursu Latomias occupare contendit. Id insidiæ nostræ quæ non longè à porta Schrötdorffensi latebāt, percipientes, ipsæ quoq; occurrendi tempus instare putantes, Latomias priores occupauere. Molestißimè hoc perferens hostis, in nostros impetū facit, nostri hostē excipiunt, acerrimè dimicatur. Sic binis eo in die locis utrinq; concursum est. Hoc affirmare ausim, acrius infestius'ue nunquam antea depugnatum esse. Primo enim congressu sclopis res acta est, exinde clauis strictisq; ensibus concursum. Verùm & hoc quoq; fateri oportet, quòd nisi equitibus nostris à pedite fortiter succursum fuisset, paucos euasuros fuiße: in tantum enim hostium equitatus excreuerat, ut nostrum tanquam corona circundaret. Protrahente se uerò longius pugna, sclopetarij nostri omnes ex centurionum iussu proximas uiæ angustias

cœperunt, atq; inibi constiterunt. Quo facto equites nostri unà cum pedite pedatim retrogreßi sunt, donec à latere angustiarũ gradum sisterent. Hic sclopetarijs ampla occasione data in hostes eiaculandi, haud uulgarem stragem ædidere: adeò ut nisi fugam cœpissent citius, pauci ad suos integri incolumésq; redijssent. Grauiora quoq; tormenta nostra ex propugnaculis multũ illos afflixere. Prælij huius acrimonia ac tẽpestas ex magno cadauerũ copia, sparsim per agros iacentiũ, æstimata est. Multis autẽ hostiũ sclopetarijs undiq; adhuc per hortos latentibus, qui ex Neustattio nobis insidias structuri eousq; progreßi erant, nostri detectas insidias prodire nolentes, in ipsis hortis inuasere. Verũ hostes ob loci quem tenebãt, cõmoditatem, non paucos è nostris prostrauere. Nostri igitur inuicẽ sese cohortati, globo facto, uno eodẽq; impetu in hortos irruerunt, hostesq; magna ui loco cedere adegerunt. In hoc impetu, quia difficilis eius loci oppugnatio erat, duodecim ex nostris cecidere. Hostium uerò trucidatorum tot fuere; ut etiam plaustris Neustattium ad sepulturam deueherentur, nam adeò nostri acceptas iniurias persequebantur, ut aliquot tormenta ex castris euehere hostes oporteret, quibus tam effrenatam nostrorum uim cohiberent. Dum hæc aguntur, una nostrorũ cohors ex urbe egressa, in Neustattium irrumpit: ubi nonnullos in prælio offendens, qui etiamnum pecuniam defossam quæritarent, quatuordecim ex illis neci tradidere, undecim uerò captos secum uiuos adduxerunt.

Die insequenti naualibus undis undiq; in Albim illabentibus, in tantum excrescere fecerunt, ut paßim magno cum incolarum detrimento exundaret. Tota enim in regione adiacente præter arbores quasdã ac uillas nihil conspiciebatur, cætera omnia undarum moles obtexerat, adeò ut nec hostes quibusdam in locis sicco pede extra castra proficisci possent, nisi equis uehiculis'ue ducerentur. Corrupta etiam hinc inde per Albim tepidiore tempestate glacies, rapidos ac sinuosos fluctus citebat, à quibus tres ex molatrinis nostris, qui nauibus in flumine consistebant, uiolenter abreptæ sunt. Hæ postquam Neustattium usq; essent delatæ, ad S. Agnetis constitere, quòd locus is glacialis adhuc concretusq; esset. Hostes igitur molatrinas apprehendentes atq; alligantes funibus, triticum farinamq; in illis contenta rapuerunt. Insuper bina ualla, extremas Albis oras contingentia, diuturna glaciei asperitate atque duritie uexata, tandem magno nostro incommodo diuulsa sunt, fractaq; glacie, fulminis impetu ablata.

Tali tantoq; damno accepto, Senatus Magdeburgensis binas naues confici mandauit, atque omni bellico apparatu optimè instrui. His postea sæpius ad excursiones usi sumus, ut pluribus infrà dicetur.

Nonis igitur Martij, milites nostri nautis conductis, secundo Albi deuecti sunt, reciprocantibus remis Neustattensia castra præterlabentes. Vigilijs autem hostium circunuentis atq; iugulatis, cadaueribus'que

 in flu-

in flumen præcipitatis, securi omnes naues cõmeatu onerauere. Die insequenti prima face in urbem salui omnes redierunt, duos captiuos aduehentes.

2. Id. Martij, grauiora quædam à nostris tormenta super Gralo (locus est inter duos pontes intermedius) collocata sunt. Hic per aliquot dies in hostile uallum, quod ad telonium fuit, iaculatum est. Eodem die nocte iam intempesta, milites nostri aduerso flumine nauigare cœperunt, nauibus aliquot hostiũ Schonbeccij stantibus insidiãtes. Fauente itaq; diuino numine, ut nemine animaduertente, inter bina hostium castra enauigarent, primã, in quam inciderũt stationem trucidauere. Hinc obnixe progreßi Schonbeccium usq; (quod duobus à Madeburgo distat miliaribus Germanicis) delati sunt, ubi sedecim naues in portu stantes, cepere. Videntes autem nostri captas nonnullas naues ob magnitudinem parum cõmodè, nec absque periculo auehi posse, in frusta consciissas demerserũt: minores uerò atq; leuiores auexêre. Re sic ex sententia gesta oram soluentes, Ebenoam uicum celebrẽ deuenerunt, ubi Ioachimo Arnsdorfio, uiro nobili atq; uno ex Mauritij Ducis centurionibus, capto, naues omnes copioso cõmeatu onerauere. Hinc secundo flumine urbem repetentes, denuo intra Buggoensia Cracoënsiaq; castra remeare oportuit. Conspecti autem ab hostibus, innumeris globis impetiti sunt: quos oẽs diuina clementia irritos reddens, nostros integros, incolumesq; reduxit.

7 Cal.

7. Cal. Martij, duobus maioribus tormētis ex turri D. Iacobi Neustattensia castra semel atq; iterū disturbata sunt. Quod indigne ferens hostis, duodecim ex ordine bombardis dispositis, crebris turrim ictib. conquassauit. Eo die trecētos & quatuor ictus turris excepit. Tormentorū autem nostrorū magister eodem die, funesto bombardæ ictu interijt.

Die prædicto mediam circa noctem milites nostri iterum flumini sese cōmisêre. Vicum autem Bechoam in fluminis ripa situm occupantes, eo in loco hostem à commeatu intercludere tentauêre. Ponte igitur qui ad castra Cracgoensia deducebat deiecto, ne ab hostibus fortaßis circunuenirentur (ducentorum enim numerum nostri non superabant) fiebat, ut quicquid commeatuum castris apportaretur, citißimo gradu in urbem remitteretur. Ad hanc commoditatem diutius cōseruandam, nostri nuncio in urbem mißo cohortem subsidiariam petiuere. Quorum petitioni quòd æqua uideretur, acquiescentes, aliquot scaphis lembisque milite imposito, exoptata illis subsidia demisere.

Postridie eius diei milites nostri alterum ex maioribus nauigijs (Germanico nomine Buntekuo appellatum) hordeo, auena, ceruisiaq; onustum ex Bechoa in urbem misere. Quod cum exoneratum esset, eadem nocte Bechoam remißum est. Eodē die trecenti & uiginti ferrei globi ex Neustattensibus castris in D. Iacobi turrim immißi sunt: nostri tantam uiolentiā non tam reformidauere, quin complures etiam globos ex eadē turri remitterēt.

Post multas uariasq; nostrorum excursiones, quib. hactenus, ut dictum est, hosti undequaq; nocuerant, non solum in eo quòd sæpius comparatum hostibus commeatum intercepißent, uerumetiam excubias interfecissent, tam equos quàm equites prostrauissent: hostes tandem consilio inito, tanto posthac discrimini certa aliqua ratione occurrendum esse censuerũt. Quare munitißimũ uallum inter duo castrorũ maxima, propè Rottersdorffensem piscinam, collocatum est, ac lata profundaq; fossa septũ. Muniri cœptũ est die Mercurij post Letare.. Hoc eodẽ die hostes turris D. Iacobi muros iterum quatere orsi sunt. Vigiliæ autẽ nostræ quæ in aggere Neustattium prospiciente excubabant, ducentos ac quinquaginta sex ictus obseruauerunt, quos eo die hostes suis tormentis adidêre. Bombardarum igitur ictus, quos obseruare potuimus (neq; enim omnes potuere) mille ac quingentos turris illa usq; ad eam diẽ sustinuit: nihilominus tamen firma ea atq; incõcussa perdurãte, præterquã quod pinna decidit, uti in superioribus recitatũ est.

Iam dictum est, hostem ad plura incommoda auertenda nouum uallum fabricasse. Hoc etiam tum non satis esse arbitratus, aliud ad Latomias struxit, rectà portã Schrotdorfensem respiciens, id multis bombardis, duobusq; militũ uexillis egregiè muniuit. Quod hac de causa factum est, ut & milites tutò ex suis castris ad alia transgredi possent, & carri uehẽtes commeatum non amplius à nostris interciperentur. In-

gens

gens porrò fossa ab hoc uallo usque ad Neustattium, atq; ad Deßdorffensem agrum ducta est, adeò ut in posterum longius excurrere, quàm usq; ad eius fossæ limites, nostris non licuerit. Qui tamen interea hostē lacessere, strictisq; concurrere cum eo telis nō intermisêre. Hæc die Iouis post Letare acta sunt.

Dicto modò die, nocte ferè media, nostri, quos suprà Bechoam occupasse diximus, iterū Buntekoam, ex maioribus nauigijs unū, omnis generis commeatu onustum ad urbem remisêre.

Paucis inde diebus interiectis, milites nostri Bechoam tenentes tam ex captiuis quā ex speculatorib. suis, dolos atq; machinationes hostium certò resciuerunt. Hi quum diu multumq; consultassent, quo nam pacto nostros intercluderēt, reditumq; in urbē prohiberent, Albis meatus occludere constituerunt, atq; sic nostros hinc illincq; adoriundo occupare. Nostri igitur in tempore hostis consilium præuertendum esse putantes, absq; mora naues omnes, quarum centenæ uel circiter erāt, tritico, hordeo, auena, armentis etiā, cæterisq; eiusdē generis reb. onerauere, ac dein integra quasi classe per bina hostium castra soluētes, die Veneris post Letare luce clara & meridiana in urbē reuersi sunt.

Eo die, nocte iam ingrauescente, Aper (id magni quoq; nauigij nomen est) multa glande intumescens in urbem redijt. Hic nocte præcedente quàm milites nostri ex Bechoa reuerterētur, pabulatū excurrerat.

11. Cal. Martij, ducenties uigesies sexies in sæpius iam nominatam turrim eiaculatū est, adeo ut magna eius pars sub cacumine concideret. Hoc ex casu templi pauimentum, opus fornicatum, concussum atque dissolutum est: organa contusa, cæteraq; templi ornamenta contrita. Tormenta itaq; in inferiorem contignationem demittere necessum fuit, ubi muro perforato, eodem modo quo antè, in hostes displosa sunt.

Diximus suprà uallum ad Latomias fabricari inceptum ab hostibus: id indies ab ea parte qua in urbem uergeret, obdurabatur. Præcipuè autem die Mercurij post Iudica, magnus fabrorum numerus qui aggeres iacerent, adductus est, militumq; cohors, ne fortaßis à nostris insectaretur, illis addita. Nostri itaq; fabros ab opere deterrere cupientes, aliqua equitum parte simul cum pedite collecta, per D. Vdalrici portam eruperunt, ac recta uia Latomias petierunt. Equites autem celeriores totum aggerem statim ueluti corona cinxere, ita ut nulli fabrorum (quorum plus quàm quadringenti erant) euadere daretur. Illi igitur incunctanter opere relicto, in uallum sese recepere, inibi cum subsidijs sese defensuri. Verum hinc equites nostri ualli partem hiantem adhuc, ac patentem, inuadere, fabros qui sarmenta uirgultaq; ad faucium occlusionem comportarent, cedere: illinc pedites duobus in locis uallum cōscendere, munitionem qua possent, destruere. Tandem equites nostri uiolenta impreßione facta operas omnes abegere. Quare

mili/

milites ſubſidiarij irruptionem metuentes, totis uiribus poſthabito pedite contra equites, nitebantur. At multum iuuante Deo opt. max. pedites interea uallũ occupabant. Quod inſidiæ noſtræ ad portã Schrotdorffenſem latentes, cũ intellexiſſent, etiã ipſæ ad ualli expugnationem prodiere. Verum antequam illæ aduentaſſent, hoſtes iam uallo exuti, ac maiori ex parte obtruncati fuerant. Multi ex uallo præcipites ſeſe dedere, quos eqites infeſtis lanceis exceperũt uiginti quinque ſupra centum eo die capti ſunt, atq; in urbem ducti: omnes ueterani ac milites fortiſsimi. Inter hos quoq; adduxerunt Ioannis Gulcheri, Neuſtattenſis Tribuni, ſigniferum, uexillum diuerſis coloribus uariegatum geſtantem. Hoſtes igitur tantam iniuriã uindicaturi, toto propè exercitu coacto ex caſtris proceſſerunt. Quorum congreſſum noſtri ob exercitus magnitudinem detractantes, in urbem ſe retulerunt. Vbi ex militibus quidam, hoſtile uexillum præhendens, in aggerem aſcendit, crebriſq; iactationibus reuolutionibusq;, amiſsi turpiter ſigni hoſtibus ſignificationem fecit. Hinc in forum ad Prætorium deſcenſum eſt, ibiq; Conſulibus totoq; ſenatui hoſtile ſignum oſtenſum, ad ſingularem ſuorum militum uirtutem comprobandam, ac demonſtrandam.

16. cal. dicti menſis, grauis inter noſtros milites ſeditio ſtipendiorũ cauſa exorta eſt. Queſtores enim bimeſtre ſtipendium ex mandato ſoluere uolentes, milites audire nolebant, ac ni trimeſtre perſoluerent,

mortem comminari. Quod iniustius ideo petebant milites, quod trimestre tempus nondum esset absolutū. Verùm quia Mechelburgensem ceperant, pro tanti principis captiuitate, qui deerant, ad trimestre tempus, dies, quasi præterijssent, condonari uolebant. Cōspiratione igitur facta, signa militaria uiolenter ex signiferorum tabernis rapuere: quæ postquam erexissent, in forum, quod nouum dicitur, instructis ordinibus incessere. Hæc conspiratio à Prætorianis militib. initium sumpsit, quibus iam stipendia numerari cœptum erat. Facta igitur corona, uti huiusmodi in tumultibus fieri consuetum est, Prætorem primò (liceat ita latinè Colonellum nominare) deinde omnes duces seu Centuriones in coronæ medium sisti magna contentione flagitarunt. Mißi itaq; Sclopetarij sunt, qui ui illos ex tabernaculis extraherent, adducerentq;. At Ebelingum Almanum, Prætorem, quòd fortè tum in curia esset, in domo sua non reperierunt. Ioannem Kindelbruccum Centurionem adduxerunt, qui inter ducendum atrocius cru deliusq; tractatus breui expirauit. Ioannes uero Springerus, uir acris ac magnanimus, sponte ad militum coronam sese contulit, quicquid fortuna ferret, alacri animo excepturus. Verùm Senatus tam ex repentino ac pernitioso reipub. tumultu perturbatus, satius esse ducens argenti, quàm urbis totius naufragium facere, Albertum Comitem Mansfeldensem, tam ob generis nobilitatem, quàm ob singularem eloquentiam magnæ autoritatis uirum

mittit

mittit, qui efflagitata militibus stipēdia promitteret, hacq; ratione seditionem tumultumq; omnem sedaret, Orantem itaq; Albertum magna cū reuerentia audiuere milites, uotiq; compotem non tam ob eius facundiam, quàm ob flagitatorum stipendiorum solutionem, effecere.

Composito tumultu, nocte quæ insequebatur naues quædam in urbem appulere, suibus ac uitulis, repletæ qua de causa superioribus diebus Albim ascenderant. Ceteris uerò cum rebus aduectæ sunt quinque campanæ: insuper binæ scaphæ, duo ceruisiæ dolia portantes. Hos quinque nautæ in castra Cracgoënsia deuehere constituerant, qui una cum scaphis dolijsq; capti sunt.

Die Sabathi præcedente Palmarum festum, mane inter septimam & octauam tres soles nemine non aspiciente supra urbem comparuere. Quorum medius lurido planè colore extitit, uterq; autem collateralis rubeo ac sanguinolento. His uerò occidentibus, cum iam noctesceret, tres lunæ conspectæ sunt. Id longè maiorem hominibus horrorem incußit: quòd ea quæ noctu accidunt, natura horribiliora uideri soleāt. Colores harū descr ibi nō possunt, q, uarij atq; incerti essent, eousq; quo per aliquot horas constitissent, exinde exteriores momento in sanguinem commutatæ, priusq; in oblongos radios dissolutæ, disparuere. Ea uerò quæ in medio illarum steterat, perdurauit, naturalem suum splendorem retinens. Hæc quia certis

etiam

etiam ac phyſicis de cauſis eueniunt, Aſtronomi diſcutere nouerunt. Nos neque prodigium fuiſſe dicimus, neq; etiam negamus. Suum cuiq; hac in re iudicium eſto.

Die Dominico Palmarum magnus in Neuſtattio ignis excitatus eſt, idq; ex militum incuria, qui eo in loco focos habuerunt. Verum obnixè fortiterq; renitendo tantum effectum eſt, ut citò antequã latius ſerperet, ſuffocatus ſit.

Idem infortunium Lemſdorffenſia caſtra nocte inſequenti inuaſit. Milites enim negligentius obſeruantes ut ignem innoxium haberent, pauculo temporis interuallo factum eſt ut tota undiq; caſtra conflagrarint. Tantarum itaq; flammarum uim ſopire diffidentes, omnes ea caſtra reliquere, atq; acie inſtructa tota illa nocte conſeruatis ordinibus perſtetere.

Non. April. magno iterum nauigio noſtri Albim aſcenderunt. Die Mercurij inſequente, uario commeatu onuſti rediere. Eodem die aliquot lembi, ſalem & panes in hoſtium caſtra deportantes, à noſtris intercepti ſunt, atq; in urbem unà cum nautis aducti.

2. Idib. Aprilis. hora prima pomeridiana, qua ciues ferè omnes in concionibus erant, hoſtiles turmæ uigilias noſtras, quæ extra mœnia ſtabãt, inuaſere. Quibus nequicquam reſiſtentibus, quòd ab hoſtibus numero longè latèq; uincerentur, ſubſidia ex urbe aduolauere. Quorum aduentu nôſtri recreati, coniunctis uiribus hoſtem ualidè repulerunt. Id iniquo animo

tolerans

tolerans hostis, binas equitum alas accersiuit: quorũ robore atq; impetu nostri non parum commoti, pedẽ referre coacti sunt. Celeri itaq; gradu D. Vdalrici portam repetentes, hostilis equitatus, furore propemodum cæcus, tanto animi ardore insecutus est, ut multi etiam illorúm unà cum nostris in urbem irruperint. Quidam usq; ad uiam, quæ lapidea dicitur, peruenere: nonnulli ulterius processerunt. Sclopetarijs igitur nostris per hortos, ex utroq; lapideæ uiæ latere, in insidijs dispositis, cum totis uiribus equestres turmæ propulsarentur, perq; uiam iã dictam retrocederent, ingentem cladem accepere: quam tum equitum tum equorum cadauera prostrata, manifestißimè prodiderunt. Verùm & nostri quoq; eo in conflictu multos egregios, ac strenuos milites amisere: multi grauißimè sauciati sunt: uiginti captiui abducti, quod nunquam antehac nobis acciderat.

Durante adhuc ea pugna tam cruenta, hostis ex Neustattio ferreum globum in S. Ioannis templum, frequenti concione, eiaculatus est. Qui tanta uehementia fenestras penetrauit, ut murum inde diuerberans impetuosè resultaret, atq; in confertißimam hominũ turbam procideret. Huius tamen tanto ex casu, mirũ dictu, nemo equidem læsus est. Miles uerò quidam sublato globo, templum exiuit. Muri uulnus etiam hodie apparet.

Nocte insequenti, aliquot nostrorum militum conscensis nauibus enauigarunt, ac statim deinde obuiã

oram

oram legêre. Hos cum anus quædam hostibus, quæ in Bletzgeo consederant, prodidisset, densa acie in nostros impetum fecerunt. Ex hoc cõcursu utrinq; multi ceciderunt, nonnulli in Albim fugati sunt.

Die Martis post Paschalia, hostes de uallo, quod ad piscinam Rotterßdorffensem erat, usq; ad Buggoēsia castra lata altaq; fossa ducta, totam urbem undiq; circunsepsere, ita ut nullus locus amplius superesset, qui non aut à foßis aut ab aggerib. occuparetur. Fabris itaq; ualidis præsidijs optimè munitis, nostrumq; militum una cohors ad D. Vdalrici fanum in uigilijs staret, factum est ut de improuiso, excubiæ nostræ diurnæ cum istis fabrorum præsidijs confligerent. Verùm nostros, numero longè inferiores ab hoste pressos, terga dare atq; in Sudeburgum diffugere necessum fuit. Quò ubi peruentum est gradum stitere, & persequenti hosti repugnarũt. Tum cæteri qui intra mœnia essent, suorum neceßitate perspecta, turmam equitum, una peditum cohorte addita, emisere. Hi circuitu clandestino facto, hostes itinere interclusérunt, circunueneruntq;, adeo ut & à tergo, & à fronte pugnare cogerentur. Magna tum illorum strages ædita est: multi tamen euasere: nouem tantum capti sunt. Complures autem ex nostris militibus tam inconsiderato ardore hostem petebant, ut relicto omni telo, solis tantum ensibus excurrentes, manũ consererent: tanta tum uirtute, ut multos captiuos adducerent, quorum arma ipsis ui abstulerant.

Die

Die Mercurij proximè insequente, custodiæ nostræ iterum cum hostium stationarijs, equites cum equitibus, concurrere. Eo in concursu unus equitum nostrorũ sclopo perstrictus, ex equo deturbatus est. Hoc milites nostri ex aggeribus uidentes, repentino cursu facto, per Sudeburgensem portã erumpere cogitabãt: uerùm portam obseratam indignãtes repererunt, quo cum militiæ præfectus se contulisset, milites à uelitatione dehortatus est: hanc affirmans esse magistratus uoluntatem. Interea dum hæc fiunt, eques ex sclopo, ut diximus, saucius, ad dictam portam peruenit, urbem intrare, uulneriq; medelã adhiberi, cupiens. Hoc militi, ut pro aris focisq; uulnerato, negari minimè potuit. Patefacta igitur porta, milites, nec præfecti uoces minitabundas audientes, nec magistratus interdicti amplius memores, glomeratim erumpunt, agros milite complent, conserere manus gestiunt. Quare hostes undiq; ex castris prorumpentes, & peditum & equitum copia potentißimi apparuere. Nostri hostiũ multitudine ferè oppreßi, ad Sudeburgense patibulũ retrocesserunt, ubi uiæ angustias, quæ illic sunt, occuparunt. Illinc Sclopetarij ad hostem prouocandum egreßi, cum ab equite premerentur, in angustias sese receperunt. Ex quibus innumeris scloporum pilis hostes impetentes, secedere illos coegerunt, quòd multi admodum sauciarentur. Inter cætera autem hostium cadauera Georgij Halæ, nobilißimi ac fortißimi uiri repertum est. Quod cum torque aureo, gladio ac pugione

gione argenteo, pulcherrimisq; armis egregiè exornatum eſſet, à noſtris militibus exutum, terræ mandatũ eſt. Hoſtes autem ſequenti nocte effoſſum, in Neuſtattium mœſti extulere, atq; inibi ſepeliuere.

Die Iouis ſequente, omnes uidimus directè ſupra urbem ſtare Solem iam exortum luridum, ingenti circulo lacteo circundatum. Hunc circulum penetrauere quatuor ſemirides, exquiſitiſsimis coloribus (ut natura illarum fert) diſtinctæ. Hæ poſtquam per ſemihoram ſtetiſſent, euanuerunt: Sol autem, naturali lumine recuperato, conſuetum ſuum curſum peregit. Hoc quicquid portenderet (ſignificant tamẽ aliquid corpora cœleſtia præter naturã ſeſe oſtendẽtia) nõ potui non etiam literis mandare. Iudicent hiſce de reb. aſtrologi. Eodẽ die maiora duo noſtra nauigia, Aper & Buntekoa, iunctis ſibi aliquot ſcaphis lintribusq;, emiſſa ſunt: Hæc die Sabathi ſequente multum commeatum apportantia, ſalua integraq; rediere.

4. Cal. April. milites noſtri iterum conductis nautis, captoq; Apro ac Buntekoa, bona ac certa tẽpeſtate conſcenderũt. Secundo itaq; uento uſq; ad duo ab urbe miliaria enauigãtes, ad littus appulerũt, ubi in uicinia fundo Nigrippino occupato, eius dominum Vnibertum Derſgoum unà cum filio, & Arnſtettenſem quendam, uiros nobiles, captiuos abduxere. Inde utraq; naui commeatu onerata, ac domo Nigrippina incenſa, ſoluerunt, in tutiora loca naues deducentes, atque inibi per totum diem ſequentem commorantes.

prima autem noctis fere uigilia, Albim ascendere atque urbi appropinquare cœpere. Hic forte fortuna nauis nostris sese offert (qua ciues aliquot Angermindenses ex Neustattio redeūtes, uehebātur. Hæc illic capta, cū nostris nauigijs in urbem deuenit. Horum uirorum captiuitatem insperatam ægrè ferens hostis, maximo nauigio fabrefacto, & centenis Sclopetarijs oppleto, supraq; Albim collocato, nostros toto alueo prohibere cogitauit. Nostri nihilominus consuetam uiam ingreßi, in hostes sub Neustattio inciderunt: quibus procul conspectis, nautis ut nauim à cursu continerent, imperauere, quosq; & insequens quoq; nauigium adesset. Verùm hostes uelis remisq;, ut ita dicam, ad primam hanc nauim accelerantes, clamant: Agite cōmilitones, hodierno die nunquam hanc prædam faucibus dimittamus, nunquā Madeburgum redeat hoc nauigium. Nullo igitur intermisso remorum pulsu, impetu in nostros facto, omnibusq; tormētis simul ferèdi splosis, nostri tum primū sua emittere cœpere, atq; ex utraq; naui crebris hostem ictibus impetere. Quo facto, nescio quo furore, multi hostium præcipites sese in fluuium dare, quidam submergere, alij uerò contrà enatare. Nostri itaq; ex præsenti diuini numinis auxilio, animosiores facti, in hostium nauim insiliere, omnia cædere, tormenta deniq; hostilia rapere. Quia uerò tam insidiæ quàm subsidia hostium metuenda erant, & hostes ex Neustattio nostros tormentis uerberare non cessarent, relicta naui hostili, quæ cadaue-

ribus propè referta, secundo Albi uehebatur, in urbē meandū censebant. Erectis igitur signis tympanisq́; pulsatis, læti ac gratulabundi in urbem reuersi sunt. Diuinæ huius opis præsentia ex multis hîc argumentis deprehendi potest. Primum enim hostes triplò nostros multitudine uincebant, deinde nauigium illorum multo amplius, tormentisq́; atq; omni armorum genere instructius erat: nostra uerò contrà commeatu onusta atq; impedita.

Dum hæc ita fiunt, Gersdorfferus Mauritij Ducis à consilijs in urbem sæpius intromissus est, idq́; ea de causa, quod Mechelburgensis cæteriq; cum eo nobiles urbis captiui, splendidos regionis adiacentis titulos prætenderent, quod ipsi illi essent qui illam ferro occupassent. Verùm contra horum uotum dominum eius Mauritio assignatū est, atq; à canonicis confirmatū, quo expensarum, quas ingentes fecerat, compensationem aliquam tempore interlabente nancisceretur. Cum hoc Gersdorffero urbis scriba quoq; egressus est, is per plures menses causam nostram apud ciuitates maritimas frustra sollicitando egerat, à Volberto & Ioanne comitibus Mansfeld. Alberti filijs multū adiutus. Hi enim quod pater in urbe esset, siq́; in ciuium numerum adaptari passus esset, urbi optime prospectum uolebant. Nam si maritimis auxilijs eius obsidio dissoluta fuisset, facilis tunc comitibus illis dominij sui recuperatio se obtulisset. Sed frustra à nobis auxilia ista expetebantur, quæ non usqueadeo curassemus,

ſemus, niſi etiam aduerſarios noſtros & pecunia & commeatu iuuiſſent. Ita factũ eſt ut hi qui amicitiæ officia erga nos exercere debuerant, plus quam inimicos ſe nobis oſtenderint. Adeò nihil quicquã ſpei in hominum præſidijs collocandum eſt.

Hoſtes autem interea nouo uallo ad altim fabricato noſtros à nauigationib. in uniuerſum prohibuere. Validis enim præſidijs undiq; uallis impoſitis, ac fluuio tam infra quàm ſupra urbẽ intercluſo, noſtri maximo niſi cum periculo appropinquare amplius auſi non ſunt

Vndecimo calend. April. nonnulli ex militibus noſtris ciues extra urbẽ comitati ſunt, quò ligna ea quæ hoſtis præterita nocte deiecerat, tutius in urbem reportarẽt. Cæteri uero milites ad Sudeburgenſem portam in inſidijs perſiſtebant, ut ſi ab hoſte aliqua excurſio fieret, cito in ſubſidium ciuibus aduolarent. Hoſtis ut à noſtris præcogitatũ eſt ex Buggoa ſeſe emiſit. Noſtri igitur cohorte miſſa ciues reduci imperauere, cæteris autem militibus in auxilium occurrere. Hoſtis noſtrorum conſilio perſpecto, uires ſuas colligere atq; acriter dimicare cœpit. Noſtri fuga ſimulata urbem uerſus regredi occepere, hoſtis magna alacritate inſequi, uictoriam ipſam manu tenere perſuaſus. Tum ſubito ſignificatione data cateruatim noſtri diuerſis ex urbis locis erumpere, hoſtem undequaque cædere, hoſtis uerò ex tam improuiſa impreßione animo perculſus fugam arripere, atq; per agros di-

spalatus uagari. Quoniam uero ab equitatu nostro cursu anteuertebatur, ita ut castra tardius attingeret, centum & ultra trucidati sunt, sex autem ultra uiginti capti, inq; urbem deducti. Ex his Ioannes Mulenus uir nobilißimus fuit. Tanta ex suorum cæde undiq; castra commota sunt, integroq; exercitu in campum sese explicuerunt, iamiam acceptum detrimentum ultura. Verum nostri diutius moram trahere noentes, in urbem incolumes rediere.

2. Maij ingens tormentum usq; ad summi templi coronidem sublatum est, ex quo diu noctuq; Castra Buggoensia impetita, maximũ detrimentũ accepere.

Die Dominica sequente ciuitatis nostræ Scriba, diplomate accepto, in castra hostium profectus est, ad pacis conditiones tractandas. Petebat enim iam hostis omnem controuersiam, si commodè id fieri concederetur, componi.

Diebus Lunæ & Martis insequentibus uigiliæ equestres infestis hastis cõcurrére, ubi nõnullis hostiũ cæsis, Throttum, equitem nobilem ac strenuũ, cepere, atque in urbem misere.

5. Maij noster Scriba, diplomate ut antea munitus, in urbem rediijt. Tum Mauritius Dux senatui nostro singulare diploma, proprio anulo obsignatum, in urbem misit. Quod cùm Senatus recepisset, legatos ad controuersiam causæ componendam ordinauit. Fuere autem hi, Emdenus Iureconsultus, urbis nostræ Syndicus. Iacobus Bericus, Consul Arnoldus Ho

pfenus,

psenus, Aedilis. his etiam additus est noster Scriba. Hi primum cum Duce Mauritio colloquuti, post, cum Mordisio, eiusdem à consilijs, diu multumq; de pace egerunt. Exinde ducali comitatu ad urbem usq; deducti sunt.

Die Veneris insequente Heideccij Baronis ab epistolis in urbem intromissus est, ut iterum de pace ageretur. Sed quia senatui propositæ conditiones displicerent, eo die nihil confectum est.

2. Id. Maias hostes haud mediocrem militum numerum ex castris Buggoensibus emisere. Hi in campum progreßi, cum nostris animose confligantur. Stationarij milites igitur diuersis ex locis concurrentes, iunctis uiribus hosti acriter resistunt, atq; etiam cedere cogunt. Ibi nostri longius hostem prosequentes, prope ab hostili equitatu circunuenti fuißent, nisi loci illos cõmoditas tutata eßet. Quã hostium equites moleste ferentes, quod omnem illis incursum interdiceret, cum cæteris militibus in castra reuertuntur.

Dum hæc fiunt, seditiosus in castris oboritur tumultus. Huius causam nostri à transfugis atq; captiuis inquirentes, stipendia iam per aliquot menses nõ soluta, tumultuandi militibus occasionem præbuiße responderunt. Tabernacula igitur ducum percurrentes, quicquid sese illis offerret, diripuere. Iudicem unà cum carnifice ac lictoribus trucidauere. Verum sedato post tumultu, omnes eius seditionis autores in crucem acti sunt.

facto nostros inuadunt. Nostri loci commoditate ad-modum freti, certißimis ictibus, ueluti ad metam, ipsos prosternunt, multos ex equis deturbant. Interea quinquaginta illi sclopetarij superuenere: quorũ ex multa atq; continua iaculatione cum nostri multum urgerentur, subsidia ex urbe emissa sunt. Hic renouato quasi prælio, grauiter utrinq; dimicatum est: Nocte tandem appropinquante, à pugna cessatum. Nostri hostium cadauera armis eruta, sepeliunt. Nostrorum equitum quatuor occubuere, aliquot uulnerati.

Prid. Cal. Maij, Ioannes Springerus, cẽturio, uir audax & bellicosus (cuius supra etiam honorificam mẽtionem fecimus) circa muros officium faciens ac occupatus, ex hostili uallo quod ad Latomias erat, globo percussus est. Nam funesto impetu ueniens strenuißimo duci, & de urbe nostra optimè merito, sinistram tibiam abstulit, quæ illi subitæ ac immaturæ mortis causa extitit.

3. Non. Iunias hostes huiusmodi cõsiliũ cœpere: Aegre ferebant armenta nostra quotidie extra urbem in campo pabulari, idq; securè, et absq; ullo hactenus periculo. Certo itaq; equitũ numero per ualla proxima disposito, diligenter à Prætore mãdabatur, ut quacunque occasione illa abigerẽt. Equites uigilantißimè occasionẽ obseruãtes, postq̃ armẽta iã essent egressa, tormẽtorũ displosionib. tessara data, oẽs simul unà erumpunt. Verũ milites nostri hostis impetũ præuidentes, maiorem armentorum partem in urbem reducunt.

Sic hostili consilio infeliciorem euentum sortito

factum est. ut præter paucas ouiculas & uaccas, nihil abegerint. Eodē die militū turma à nobis emissa est, quæ cum hoste palato congrederetur. Pedites igitur loci commoditatem quæ ad nosocomium est occupantes, equites ad hostem persequendum præmittūt. Hi sclopis suis in hostem displosis, uertentem se & insequentem de industria fugiunt, quousq; ad pedites nostros deueniretur. Qui statim magno clamore sublato, omnibusq; sclopis simul ferè emißis, accurrentes, animos hostiū quantumuis ingentes fregere. Itaq; fuga celeri tū saluti suæ consuluerūt, multis tamē equitibus clarißimis ac nobilißimis desideratis, qui postea inter cadauera, cruore sanieq; cōspersi, repti sunt

14. Iunij, atq; antea sæpenumero, Heideccij ab epistolis diploma ferens, in urbem ingressus est. Hic de pacis cōditionibus cum nostris multa egit: interim tamē nihil confici potuit.

16. mensis eiusdem hostis iterum ut nuper armenta nostra abigere molitus est. quinquaginta ad id negotij equitibus constitutis. Horum aduentum cùm armentorum pastores procul puluerulento conspicato globo, suspicarentur, incunctanter ad urbem redeūt. Verùm nisi etiam à uigilijs nostris equestribus, trepidantibus in tempore succursum fuisset, omnium armentorum iacturam fecissemus. Hi tam greges quàm pastores fortißimè tutantes, effecere ut hostis tum, exceptis duabus equabus nihil abduxerit. Hæ cùm ab equite quodam manu ducerentur ad pxoximum propugnaculum

gnaculum quidam nostrorum ex statione procurrens audentior, equitem illum globo traijcit. Ex quo cum exanimis è sella decideret, captiuæ equæ nihilominus hostilia agmina sequuntur. Hîc ex urbe unà equitum turma cum paucis peditibus egrediuntur, quos cum uiderent Neustattenses, etiam ipsi egreßi, cum nostris concurrunt dimicantq́;. Hoc in conflictu, cum hostis toto (ut aiunt) pectore in id incumberet, ut nostros ex loci commoditate arceret, nostri uerò contra manibus pedibusq́; niterentur, multi magniq́; uiro occubuere. Tandem acri pugna defeßi utriq; ultro receßere. Nostris uerò iam omnibus, uigilijs tantum exceptis, in urbem regreßis, Ioannes Gulcherus & Lazarus de Schuenda, uiri apud hostes primarij & summæ autoritatis, suos multis uerbis ad prelij regressum adhortati sunt, turpißimum enim esse tam citò animis frangi, hostibusq́; respirandi occasionem dare: insuper instructum equitatum non longe abesse, ad quoduis momentum auxiliari paratum. erant autem eo tempore pauci in castris equites, nescio quo deducti: id non latebat peditem. Hic ex tantorum uirorum acerrimis uerbis commotus, urbem uersus retrogradi, nostros ad pugnam reuocare, conuicijs quod non poterat pugnis, agere, tandem stationem nostram ad conserendum sollicitare. Nostri igitur parua interiecta mora erumpere, eandem quam prius detenuerant loci comoditatem occupare. Sic renouato prælio, multo acrius quam antea digladiatum est. Hostium pedi-

re. Nouē ex illis in urbē delapsi, uerū quia celeriter à militibus extinguebantur neminem læsere.

Non. Iul. horis pomeridianis, p duas integras horas absq; intermißione pugnatū est. huius prælij cruenti Dux Brunsuicēsis, cui ueteres adhuc inimicitiæ alta mēte manebāt repostæ, autor fuit. Is unà cū filio Carolo (ut captiui nobis retulerunt) pugnæ interfuit: quæ hoc modo initiū habuit: custodijs nostris iuxta D. Michēlē ab hostiū multitudine circunuētis, multi ex urbe harū auxiliū procurrēre. Idem etiam equestres nostræ excubiæ facere: adeò ut nō paucis nostrorum in uiæ, quæ illic est, angustijs, conuenirēt. Cumq; peditatus hostiū appropinquaret, nostri relictis angustijs ad monasteriū Bergense circuitu facto, in peditē impetū faciunt, atq; in fugā uertunt. Quod hostes ex castris Buggoensibus prospiciētes, agmine facto erumpunt. Sic sanè fiebat ut etiam reliqui nostrorū militum, qui adhuc in urbe essent, excurrere cogerētur, ne cæteri ab hostiū copijs opprimerētur. Primo autē cōcursu nostrorū equitū ultra quinquaginta nō erant, qui ducentorū impetū ualidè sustinebāt, donec cæteri quoq; nostrorū superuenirent. Hìc infestißimis animis prælíatū est, adeò ut utrinq; acies cōmixtæ et cōplicatæ, socij ab aduersarijs uix dignoscerētur. Durāte aliquā diu pugna, ac neutra parte uolente cadere, recens hostium turma ex Neustattio superlabitur, singulari fortitudine decertans. Hostili igitur equitatu nostrum numero longè superante, nostrisq; equis iam defatigatis

gatis equites retrogreßi post Sclopetarios constitere. Qui continenter tormenta sua displodentes, non paruam equitum stragem ædebant, adeò ut in Deßdorffense uallũ secederent. Etsi uero hæc pugna satis cruenta extitit, ex nostris tamẽ plus quàm duodecim nõ interiere, sedecim equi uulnerati, tres occisi. Cadauera omnia à nostris sepulta, præter Deßdorffensia: hæc enim plaustris in uallum deuecta sunt. Insignem iacturam hostium hinc conijcere licet, quod Albertus Marchio atq; alij Mauritij consiliarij, legatos nostros obiurgauere, induciarum uiolatores illos uocitantes: plus quàm trecentos suorum eo in conflictu perijsse, hoc fidem seruare non esse. Verum totius mali, hostes ipsi autores fuerant, ut postea facilè intellexerunt.

Die Veneris sequente legati nostri, triginta equitibus deducti, in urbem redierunt. Hi quales retulerint pacis conditiones, quas magistratui nostro offerrent, iamiam enarrabitur.

SEQVVNTVR CONDITIONES À duce Mauritio Cæsareæ maiestatis nomine Madeburgensibus oblatæ.

1 Cæsareæ maiestati ad genua procumbendũ esse, eiusq; in arbitrio uitæ necisq; potestatẽ fore, prout cæteris cum ciuitatibus actum sit.

2 Contra Cæsarem regemq; Romanorũ, neq; contra ditiones eorum hæreditarias, ut Belgicam & Pannoniam, nullum unquam fœdus icere, nec icientibus consentire.

3 Statuta

3 Satuta atq; decreta Imperij sanctißime costodire uelle.

4 In camera Spirensi, si à Canonicis Madeburgensibus citentur, tanquam coram iudice competēte, comparere.

5 Aggeres omnes paßim iuxta mœnia iactos, cæterasq; munitiones incunctanter demoliri, non detractare.

6 Milites mille ducentos præsidij ergò in urbē admittere, neq; etiam plures.

7 Cæsari aut regi Romanorum, eorum'ue legatis, quotiescunq; illuc uenire placeat, urbem patefacere, nullo comitantium numero præfinito.

8 Duodecim tormēta militaria grauiora Cæsareæ maiestati tradere.

9 Centum millia florenorum Cæsaris Quæstoribus pendere.

10 Ciuium fundos, domos, bona, extra intraq; urbē iacentia, militibus diripienda concedere. Quorundam etiam ciuium proscriptorū capita exhibere.

11 Præscriptorū conditionum capita absq; ulla exceptione seruare uelle, idq; iureiurando cōtestari.

Haec capita cum senatui nostro iniquißima uiderentur, eodē tamen die quo proponerētur respondere recusarunt, ne temerè ac inconsideratè tantis in rebus agere uiderentur.

Per aliquot igitur dies quasi deliberantes, morati, post responsum literis mandatū Heideccij amannēsi

deferendū

deferendũ præbuere. Interea hostes crudelissimè nos tormentis suis oppugnare nõ cessarunt: nimirum cogitantes huiusmodi territamentis nos ad propositarũ conditionum assensum posse compelli.

Hoc mense, qui erat Iulius, hostes armenta nostra sæpius intercludere conati sunt, ut antea quoq; nõ semel facere cogitarant. Verũ cura ac diligentia excubiarũ nostrarũ singulari, semper conseruata sunt, atq; in urbẽ reducta. Has insolentes excursiones nostri iniquissimo aĩo ferentes, centũ equitibus emissis, ac sclopetarijs quadringentis, cũ hoste cõgredi petiuerunt. Id hoste nõ recusante, q, et ipse ingentẽ sclpetariorum numerũ in insidijs dispositũ haberet, aliquandiu dimicatũ est. Tandẽ hoste receptui canente, nostri etiam in urbem rediere. Hoc in receptu cum nonnulli ex equitibus nostris quorum circiter uiginti erant, unã adhuc hostium cohortem in agris consistentem conspexissent, atq; id in medio ferè Castrorũ Buggoensiũ & Rotersdorffensium, pugnæ & gloriæ auidi laxis habenis illã inuadunt. Ipsa uerò à paucitate nostrorũ minimè attonita, fortiter impetũ illorum excepit. Tandem diutius resistere non ualens, in uallum sese recipientẽ, nostri, pugna iam incalentes, persecuti sunt. Huic adeò appropinquauere, ut iã à tormentis maioribus securi, ad ualli usq; pontes ingressusq; peruenirent. Hanc nostrorũ temeritatem hostes propè stupẽtes, sclopetarios multos aliosq; pedites ex altera ualli parte emiserãt, qui illos ab ingressu prohiberent. Ho

rum

rum tela nostri spernentes, ex pugnæ longitudine magis furibundi quàm defatigati, incurrentes pedites alios lanceis transfigunt, alios in piscinam uicinā compellunt. Adeò ut si peditatum nostrum præsentem habuissent, nimirum eo die hostem castris ijs exuissent. Id multi hostium ultrò confeßi sunt. Verùm hostes ex Buggoensibus castris cateruatim prorumpentes, peditatum nostrum qui iam in itinere erat, detinuerè, sic ut uiginti etiam illi equites, sine dubio uallari corona, æternaq; laude digni, recipere sese cogerentur. Horum incredibilem uirtutem ipsis hostibus perpendendam relinquo, qui triginta suorum cadauera ad ipsas ualli portas prostrata sepelierunt, nostrorum autem unum tantum, Franciscum Thenum, uirum fortem ac strenuum.

Vigilijs autem hostium Bergensibus quotidie ferè cum nostris, quæ ad D. Michaelem erant, confligentibus, senatu ea de re habito, militibus crastino die ante auroram illas opprimere curarent, mandatū est. Itaq; die Iouis post D. Iacobi apostoli festum, ducenti equites summo mane præmißis aliquot peditū manipulis urbē egreßi sunt. Tunc Bergenses uigiliæ, nescio quo monitæ præsagio, deserta statione ad castra Buggoënsia celeri gradu contenderūt. Quarū ex importuno aduētu castra cōmota, ad arma paßim cōclamare cœpere. Hunc clamorem nostri percipientes, toto agmine in duos cuneos partito, uno eodemq; impetu ꝑ diuersos accessus usq; ad ipsa castra peruenere. Quo ex

facino

petariorum in fugam acti sunt. Id cũ tertio fieret, iustæ pugnæ haud immerito conferri potuit. Possumq; ego indubitanter asscuerare, hostes ex nulla priorum conflictione insigniorem iacturam fecisse: plures .n. duobus millibus utrinq; tum congrediebantur. Complures uiri nobiles hic interiere, inprimis autem undecim præclariores, quorũ ex armorum uenustate atq; elegantia nimirum generis nobilitas æstimabatur. Hi à nostris militib. exuti, terræ mandati sunt, opima spolia in urbem reportata. Viginti duo ex nostris grauissimè uulnerati sunt, sex desiderati.

Finito tanto conflictu, aciesq; utrinq; cum iam sese recepissent, ecce Albertus Marchio eodem die buccinatore ad urbem misso, nullas nobiscum iam pacis conditiones pacisci uelle, neq; responsum nostrum ad Pirnense colloquium datum audire affirmat. Hanc subitam Marchionis maleuolentiã, quam absente Mauritio Duce exercebat, hinc dimicare arbitrabamur, quòd magnam suorum equitum partem in præcedenti prælio amisisset, inter quos pleriq; nobilissimi extiterant.

6. Augusti hostes sex nostrorum militum in Rottehornio cepere, præterea unum ciuem. Hic ciuis post aliquot dies, quodam in conflictu eidem à quo prius captus fuerat occurrens, gladio (mirum dictu) ceruicem abscidit. Sex autem illi milites in castra Buggoënsia deducti sunt, neq; unquam in urbem remissi.

Die Mercurij post diem Laurentij, nostræ ciuitatis

tis principes consilio inito castra Neustattensia inuadere tentarunt, illaq́; si fortuna aspiraret expugnare. Oratiōe igitur ad milites habita, quo se ad expugnationem expedirent, omnes ferê præter opinionem exire urbem negauerunt. Idq́; inprimis centuriones aliqui nonnulliq́; primipilares atq; antesignani fecere, qui gregarium quoq; militem ab expugnatione dehortati sunt.

13. Augusti uiginti equites ex Desdorffensi uallo prolabentes, stationem nostram ad prœliū lacesserunt. Stationarij fortissime pugnantes, hostes propellunt. His quinquaginta equites superueniunt, uiginti priores ad prælium reducentes. Nostri igitur hostibus nulla ex parte numero pares, fugam capiunt, seseq́; ad fossam continent, auxilia nostrorū expectantes. Quæ cum præsto accurrerent, iamq́; plures centum equitibus in campis haberemus, pugna renouata est, ac diu acerrimè utrinq; dimicatū. Quia uero per tres horas continuas pugnaretur, inter pugnandum hostib. semper noua auxilia aduolauere, ita ut in immensum iam numerum excreuissent. Nihilominus tamen milites nostri omnes impreßiones exceperunt, neq́; latum unguem (ut dicitur) recedere uoluerūt. Et ut uno uerbo dicam, si singula huius pugnæ fortia facta recensere uelim, proprium illa & separatū opus postularēt. Diuina potentia toto eo die nobis, ut antea sæpe, astitit. Nam sex tantum equites tum perdidimus, hostes tot, ut etiam numerare non licuerit. Inter hos uir qui

dam

dam nobilißimæ cuiusdã familiæ occubuit, hic inaurata calcaria gestauit, galeamq́; holoserico obductã. spolia igitur à militibus nostris in urbẽ relata. Circa huius nobilißimi cadauer cùm utrinq́; diutius confligeretur, quòd nostri illud in urbem deportare contenderent, plurimi interiere. Ex captiuis unus nobilis fuit, ex Ramsteinse domo procreatus. In media uero pugna, cuius iam perpaucis meminimus, Neustattenses tot tantisq́; globis portã Crecensem percusserunt, ut ingenti fragore conciderit. Magnitudine enim atque altitudine cum insignis esset, terribiles cum collaberetur sonitus ædidit.

14. Augusti occasione ex fluminis exililate desumpta, quæ plerunq; in canicul. diebus esse solet, senatus noster Cracoensia castra inuadenda atq; opprimẽda eße censuit. Hoc senatus decretum militibus propositum est, quorum turbulentus quidam ac seditiosus miles promptam immutauit uoluntatem. Hic militibus uno in loco conuocatis uerba turbæ seditionisq́; plena faciebat: Senatum enim milites hosti dilaniandos propinare constituisse, omnia proditionibus referta esse. Quòd si fidem adhibere nolint, saltem literis credãt, quæ fortuitò repertæ sint, atq; Prætori traditæ. Ex his quorundam senatorum dolos, proditionesq́; cõstare, inprimis aũt Heini Almani Consulis, uiri, ut ipse dicebat, scelestißimi atq; necessarij. Has itaq; literas milites recitari cupiunt, neque prius nisi recitentur urbem egressuros. Verum hæ literæ ad rem pla

nè nihil faciebant: nam ante trimestre conscriptæ erant, ac ferè nihil præter mera cõuicia complectebantur. Nihilominus ad inducendum quendam excusationis prætextum, ne ex decreto Albim traijcere oporteret, atq; hostem in Cracoa adoriri, crastina luce statim signis militarib. raptis, in Foro nouo conueniũt, ubi corona facta Heinum Almanum Consulem adduci iubent, quo in medio collocato proditoriæ literæ perlegerentur. Certo igitur equitum numero dimisso mandant Consulem adducere. Quem cũ domi non inuenirent, progreßi ad curiam, illum ut sibi exhiberetur proclamant. Senatores ulla absq; mora secuturũ spondent, luculenterq́; se ab obiectis criminibus purgaturum. Sed multi milites perfidi, quibus huiusmodi seditiones gratiores existunt, quàm publica trãquillitas, exclamare nihilominus perrexere, is ut abduceretur, ac raperetur, idq́; tanto tumultu atq; impetu, ut ob nimiam clamoris uehementiã nihil quicquam exaudiretur. Insuper multi, magis furũ quam militum officia exercentes, simulantesq́; Consulem domi quærere, quem iam omnes in senatu esse nouerant, ædes undiq; percursitabant, quicquid sese offerret diripientes. Interea dum hæc fierẽt, coronam militum magna cum fiducia ingreßus, tali oratione usus est.

Non dubito, milites, hostem tædio ob diuturnitatẽ obsidionis affectũ, technis tandẽ insidijsq́; structis id perficere conari, quod armis hactenus uiribusq́; facere nequiuit. Quid enim, quæso, nobis perniciosius

nunc

nunc esse poßit ac turpius quam si indies noui suscitentur tumultus, illi uero cōmodius, & gloriosius. His ipse nunc procul dubio ad defectionem nos impellere machinatur, atq; ad urbis deditionem cogere. Ad hoc negotium, milites, si fortaßis aliquem ex nobis muneribus datis subornauit (quod tamen ego de nullo uestrûm iudicio) is nimirum nomine suppresso literis cōscriptis, inq; certum locum locatis, huiusmodi nefarijs libellis eos uult concitare motus, quos uerbis orationeq; palam suscitare non audet. Hoc autem scripto me meosq; nobis suspectos reddidit, impudentißimè ac nequißimè de nobis mentitus. Quod si aliquis uestrûm sit, qui hanc contra me causam agere confidat, spondeo ego coram iudicè legitimo comparere, ibiq; iudicij euentum subire. Quod si criminis cōuincar, merita me pœna summa iuris seueritate afficite, sin minus, rogo, uti decet, me meosq; à fictis istis falsisq; criminib. liberos pronunciate. Oratione sic finita, Senatus totus & se & sua, uadimonij loco pro consule exhibere atq; obstringere non dubitauit.

Ad præcauendos autem in posterum huiusmodi motus, aliquot uiri tam ex ciuibus quam externis militibus delecti, qui nullas literas uel extra uel intra urbem perferri admittebant, nisi prius lectas.

18. Augusti milites oēs in forum nouum cōuocati sunt, quo in loco de indicta seditione tractatū est. Hic piscatorē quendam, pro exploratore habitū, senatus

capere imperauit, quem sclopetarij ex curia ui detractum, anteaq; militibus ostensum, iudici tradiderunt, qui hominem in uincula coniecit. Adducebatur quoque tum uir quidam senex, unus ex bombardarum praefectis, quòd uerba nõnulla ad priores motus seditionesq; facientia protulisset. Hic cum in militum coronam constitueretur, ibiq; se coram omnibus purgasset, absolutus est. Eo die plurimi ciues in Foro nouo conuenere, ut huiusmodi motuum finem aspicerent. Cuius quoq; rei gratia nobilis Mansfeldensium matrona, in amplißimis fenestris consistens, è uallo quod ad Telonium esse suprà diximus pilo petita est, cuius sanè ex ictu alterum illi crus confractum est.

19. Augusti nonnulli hostium naui conscensa ex Buggoensibus castris in Marsium traiecere. Is locus à flumine utrinq; circunluitur, in insulæ modũ. Ibi armẽta nostra pascentia cũ intercipere contenderent, à stationarijs militibus nostris repulsi sunt captaq; naui multi iugulati, quidam in flumen se præcipitarũt. Septem supra decem capti sunt, atq; in urbem mißi.

21. Augusti Neustattenses duo magna tormenta in fani pinnã sustulere, ex quibus innumeros globos in urbem immisere, Deo adiuuante parum incommodi nobis inferentes. Idem 23. eiusdem mensis per omnia fana factum est.

4. Septembris Heideccensis quatuor nobilibus comitatus urbem intrauit. Hic per octo dies continuos

in

in urbe commoratus, cum ſenatu multum de pace e-
git. Tandem induciæ utrinq; pactæ ſunt. Capitula au-
tem pacis ſenatui populoq; Madeburgenſi magis dilu
cidè expoſita ſunt, quæ ſancte fideliterq; ſe conſerua-
turum eſſe uadibus datis Mauritius promiſit. Inde
paucis interiectis diebus ſenatus fide data ex urbe e-
uocatus eſt, atq; in uallo quod ad Latomias erat de
compotatione latius diſputatum. Quo facto ab Hei-
deccio in urbem reductus eſt, atq; ſic induciæ proro-
gatæ. interea nihilominus hoſtis a bellicis operib. ne-
quaquam abſtinuit. Mechelburgenſis etiam in urbem
redijt, & uti captiuum decebat ſenatui ſeſe exhibuit.
Qua in re ſummam fidem præſtitiſſe merito dicen-
dus eſt.

Poſt hæc comitia Vuittenbergam relata, ad quæ le-
gatos Madeburgenſes uocauere, horum initio in pe-
nultimam Septembris reiecto. Octauo autem Calen.
Septembr. antequam comitia haberentur, mirabilia
propeq; ſtupenda in aere uiſa ſunt. Hoc prodigium
noctu circiter primam uigiliam apparuit, ac poſt ter-
tiam uſq; conſtitit. Huius formam naturamq; nolo de
ſcribere: nam etiamſi uellem, propter admirandam e-
ius effigiem non poſſem. Ac ſignificationem eius do-
ctis eruditisq; relinquo.

28. Septembris legati noſtri ad ſtatuta comitia pro-
fecti ſunt, atq; inibi de perpetua pace faciēda diu mul
tumq; agitatum. Nona tandem Octobris in urbem re
diere à Marchione & 50. equitib. per caſtra deducti.

12. Octobris milites tam nostri quàm hostium extra urbē cōuenere, colloquiaq; inuicē impune habuere. Hoc insequenti die utrinq; militibus interdictum est.

14. Hoc mense cœnobiū Franciscanorū in urbe excisum & euersum est, atq; in eius locū domicilia ædificata. Eodem mense die 19. hostis recensitis militib. stipēdia numerauit. Exinde octo dieb. præteritis, obsidionis solutionem nobis pollicitus est.

13. Nouemb. Heideccius urbē intrauit, ibi senatu nostro exercituq; coacto, in uallū Latomiarū egreßū est. Quo in loco multis iam dieb. tractata pax tandē cōclusa est, instrumentaq; utrinq; confecta. Militib. porro nostris impune libereq; abeundi fides data est. Hi statim â Mechelburgense uerū cōscripti sunt, cui etiam lubētes (militū more) noīa dedere. Quā uero in rē id factū sit, adhuc ignoratur. 8. igitur eius mensis militib. nostris stipēdiū persolutū, quo facto, eodē die illis abire imperatū est. Demißis sic militib. uostris, 5 alia militū uexilla urbē intrauere. Die insequēti Mauriti. dux cū toto exercitu quē in obsidione habuerat, urbē ingressus est. Tū in foro iuxta prætoriū comitijs habitis perpetuū fœdus ictū est. Quo facto statim exercitui ut urbe excederet imperatū est, præter quinq; illa uexilla quæ in urbe remanserunt. Hoc in fœdere urbi, tū quod ad priuilegia immunitatesq; attineret, tū quod ad religionē nostrā Euāgelicā et Christianā spectaret, nihil prorsus detrectatū. Quinimo promis-

sum

sum tam urbem quàm regionem adiacentem ab omni periculo tutare, eiusq; rei causa fides nobis data oppignorataq;. Hanc cum summo applausu ciues accepissent. Ducẽ Burggrauiũ Madeburgẽsem salutauere. Deus Opt. Max. huic fœderi atq; paci felicẽ euentũ largiatur, etiã atq; etiã rogamus.

AD LECTOREM.

Autoris anacephaleosin ideo omittendam censuimus, quod ad historiæ seriem nihil ferè facere uideretur. Insuper idem bis dicere minimè ad historiam pertinere nosti. Illud autẽ nequaquã reticendum esse existimauimus, quod aduersarij de albo equite retulerũt. Captiui quos Madeburgenses habuerunt, mira magnaq; eius opera prædicarunt. Hunc solum esse qui acies eorum perfringeret, ordines disturbaret, animos denique auferret. Hunc quoq; semper in prælijs primum existere, atq; ipsum etiam Magistrum equitũ ad lapidis iactum præcedere. Id indignè ferens equitum magister, quod neminẽ ante se in hostes irrumpere pateretur, repugnabat. Tum Georgius Mechelburgensium Dux, qui tunc ut audiuisti, in urbe captiuus detinebatur, hisce ferè uerbis illi respondisse fertur: Egregius uerò tu eques es ac ualde strenuus, quantamq; in dimicando operam naues, ego ipse testari possum: uerùm albus ille rusticus (sic enim à multis

appel

appellabatur) ſemper in cõflictationibus te prior eſt, noſtroſq; undequaq; cædit atq; proſternit. Quis ille nam ſit, rogamus & te & magiſtratum tuum diutius nos cælare nolle. Sed nec equitum magiſter, nec ſenatus, nec cæteri deniq; milites, eo de equite ſiue ruſti coquicquam erſpondere poterant, quod nullũ unquã talem oculis ſuis uidiſſent. Id tamen aſſeuerabant, diuini numinis auxilium ſe quotidie ſenſiſſe, atq; oculis mentis ſumma cum gratiarum actione conſideraſſe. atq; tale hoſtium de equite albo, nimirum de S. Michaële, aut alio angelo à deo miſſo, teſtimonium fuit. Tuũ nunc erit lector, ea de re pro animi tui candore iudicare.

C. S. C.

Quod ſteterim uirgo, tot millia paſſa uirorum
Effecit CHRISTVS uirgine natus homo.
Quodq; uiro digna eſt ſpecies, & gloria tanta
Non mea, ſed ſummi facta dedere dei.
Sic qui ſancta patris ſeruarint iuſſa potentis,
Non metuent fraudes, ulla nec arma uirum.

r est,
is ille
uius
ec sei
rusti
nquã
nt, di
oculis
rasse.
. Mu
n fuit.
ndore

o.